

451373

P. 2658

E. O.

P. 2658

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IV

Nr. 1

7

IANUARIE

1923

În acest număr: Regina tuturor Românilor de M. S. Regina României; Stejarul, poezie de Octavian Goga; Bătălia de pe Argeș de general Averescu; O ladă goală de Octavian Goga; Acasă, Despărțire, Pe malul Tisei, Durerea, poezii de I. U. Soricu; Un bilanț politic de Alexandru A. Hodoș; Ce drum am ales de Virgil Cioflec; Colosul nordic, amintiri de Leon Donici; Trei Crăciunuri de Septimiū Popa; Un fragment de roman de Eugen Goga; Gazeta rimată: Daruri de Crăciun de Un anonim generos; Iarăși chestiunea raporturilor româno-ruse de Cronicarul Carpaților; Insemnări: O colaborare prețioasă, Între politică și literatură, Anaftema Blajului, Un om delicat, La cuțite, Moșiile contelui Bethlen.

Bibl. Univ. Cluj.

Nr. 495 1923

Sibiu

II 166

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : PIATA CUZA VODĂ NO. 16

© BCUCluj

STEJARUL

Pe vârf de deal în largul de zăpadă,
Bătrân stingher stejarul e de pază,
Subt bolta lui vin corbii de s'așează
Când umbrele 'nserării prind să cadă.

Jur-împrejur e gol, e frig, e groază...
Ș'a lupilor flămândă serenadă,
Din când în când, în noapte-i dă dovadă
Că'n depărtare, ura mai veghează.

El, mut și blând, stă fără să se'ncline,
Acolo unde'n vifor și urgie
Blestemul rădăcinilor îl ține...

Cu împăcare înfruntând povara,
Infășurat în vechea lui mândrie,
E nemișcat: visează primăvara...

OCTAVIAN GOGA

Bătălia de pe Argeș

Studiul războaelor este adevărata școală a „conducerii războiului”. Acest studiu nu ne duce însă la formule tipice, aplicabile la cazuri analoge, după cum se întâmplă în alte științe aplicate.

În tot cursul veacurilor, istoria militară nu prezintă două cazuri identice, pentru că este peste puțină ca condițiunile în cari se desfășură două operațiuni militare să fie identice.

Singurul lucru ce putem găsi în istoria războaelor este raportul dintre „cauze și efecte”, pe baza cărui raport, atunci când este dedus din o lungă serie de cercetări, se ajunge la unele principii generale, foarte puține la număr, și foarte elastice în aplicațiune, dar atât de absolute în esența lor, încât se ridică la nivelul unor adevărate legi științifice.

Acest rezultat parcimonios dar și fără preț în acelaș timp nu se poate obține, decât prin adâncirea pacientă a nenumăratelor fapte de arme importante, din toate vremurile și din toate locurile, înregistrate de istorie.

Fiecare din aceste fapte prezintă, în ultima analiză, ciocnirea a două concepțiuni cari se traduc în fapt, fie numai prin mișcări de trupe, fie prin lupte propriu zise.

Una din cele două concepțiuni izbutește: *câștigă* — în cazul când a mers la noroc, — *obține*, rezultatul voit — în cazul când a născut și s'a cristalizat într'o exactă cunoștință de cauză, adică într'o limpede pătrundere, mai dinainte, a legăturii dintre cauze și efecte.

În orice caz, în analiza oricărei operațiuni, fie ea manevră sau bătălie, sau orice altă întreprindere, se va găsi, de o parte, o serie de considerațiuni, bazate pe elemente, unele tangibile altele imponderabile, cari ne arată cum „*ar fi trebuit să se facă*” iar, de alta, o serie de considerațiuni cari, bazate pe acelaș fel de elemente, ne arată cum „*nu ar fi trebuit să se facă*”.

Analiza bătăliei de pe Argeș, duce din punctul nostru de vedere, la considerațiuni de această ultimă natură. Este un exemplu foarte instructiv, dar numai prin aceea, că arată o dată mai mult, că nerespectarea câtorva puține principii ale conducerii războiului, nu ne pot duce, prin logica inflexibilă a faptelor, decât la rezultate negative, adică la o vărsare de sânge, fără folos adecvat.

* * *

S'a zis că bătălia de pe Argeș, atunci când a fost concepută, va fi „Marna României”, și s'a spus greșit. Nici o asemănare, dar absolut nici una, sub nici un raport, nu se poate găsi între bătălia „*primită*” de francezi pe Marna, și bătălia „*dată*” de români, pe Argeș.

Pe Marna, francezii, în urma unei retrageri abile, s'au oprit pentru că aștepte pe dușman, pe o poziție astfel aleasă, încât să ducă în mod obligator pe dușman, la *un atac frontal*. Ambele aripi fran-

ceze erau rezemate pe cetăți puternice. Stânga pe Paris, dreapta pe Verdun.

Intr'un cuvânt a fost o bătălie defensivă și frontală.

Pe Argeș, românii au combinat „masse de manevră” și nu au așteptat pe adversar, ci prin manevre complicate au eșit în întâmpinarea lui. Deci, bătălie ofensivă, manevrată.

Francezii au ajuns pe Marnă în urma unei retrageri paralele, românii au ajuns pe Argeș în urma unui dublu atac inamic învăluitor, pornit dela Munte și dela Dunăre.

La Marna erau, în stil mare, sorți de reușită pentru francezi; la Argeș, chiar dacă se putea admite, până la oarecare punct, unele succese, ele nu ar fi putut avea decât un caracter trecător. Era peste puțină ca rezultatul final să fi fost altul, de cecece a fost. Era o bătălie condamnată.¹⁾

* * *

Bătălia de pe Argeș a fost o bătălie ofensivă, manevrată și anume: pe linii interioare.

Manevra pe linii interioare este un fel de armă cu două tăișuri, care cu unul rănește, dar cu celălalt ucide.

Cu o asemenea bătălie și-a început tânărul general Buonaparte, strălucita lui carieră militară în 1796, în Italia, și tot cu o asemenea bătălie și-a terminat cariera împăratul Napoleon în 1815, la Waterloo.

În Italia a lovit primul tăiș; la Waterloo, al doilea.

Faptul că însuși Napoleon, imaginatorul acestei manevre, a putut să se prăbușească prin ea, este o dovadă, că de manevra pe linii interioare sunt legate unele condițiuni de victorie, pe cari nu le poate trece cu vederea nici chiar un geniu.

* * *

Ce este manevra pe linii interioare?

Redusă la cea mai elementară expresiune, ea se poate sintetiza în modul următor:

În cazul când inamicul formează o singură masă, dar înșirată pe un front larg, manevra pe linii interioare constă din o lovitură la centru, prin care se produce o spărtură și se desparte inamicul în două, iar odată obținut acest rezultat, se bate fiecare din cele două părți dușmane, pe rând.

Acesta a fost cazul din 1796 în Italia, când generalul Buonaparte, cu o lovitură viguroasă la centru, a despărțit pe austriaci de piemontezii.

¹⁾ În ziua de 23 Noemvrie (st. n.), adică tocmai atunci, când se proiecta „Marna României” am avut o convorbire de 3 ore și jumătate, la Ploesti, cu unul din oamenii noștri politici, care venia dela Marele Cuartier General. Convins de victoria așteptată cu siguranță, voia să aibă și părerea mea. Nu i-am ascuns în-doelile mele asupra posibilității unei victorii în acele condiții. A plecat, dacă nu contrariat, dar cel puțin decepționat, de sigur, de mine. Puține zile au trecut și mi-a scris o scrisoare, pentru a face amendă onorabilă.

tezi și a bătut apoi, mai întâi pe aceștia din urmă, iar după aceea pe austriaci.

În cazul însă, când inamicul este deja împărțit în două grupe, atunci prima parte a manevrei este de fapt suprimată și rămâne numai a doua, adică baterea pe rând a celor două grupuri dușmane. Acesta a fost cazul dela Waterloo, unde însă rezultatul a fost negativ.

Mecanismul bătăii în parte și pe rând a celor două grupuri adverse constă, în a pune în fața unuia din grupuri numai forțele necesare pentru a-l ține în loc și în a merge cu toată masa forțelor disponibile asupra celuilalt, pentru a-l desorganiza. Imediat după aceea se lasă în fața acestui grup o parte din forțe, iar cu restul să dă lovitură decisivă primului grup.

Condițiunile esențiale sunt ca, pe de o parte, distanța, dintre cele două grupuri dușmane să fie destul de mare, pentru ca ele să nu se poată ajuta în timp util, iar, pe de altă, ca diferitele elemente cari constituie capacitatea tactică a forțelor noastre să fie în așa raport cu acele ale inamicului, încât să fim siguri că putem desorganiza una din părțile adverse, înainte ca cealaltă să aibă puțința materială de a interveni în luptă.

La Waterloo distanța între cele două grupuri dușmane a fost prea mică, iar pe de altă parte marele Căpitan nu mai avea înaintea lui, ca în Italia, pe un Colli și un Beaulieu, cari vedeau pentru prima dată această manevră și deci nu erau în măsură de a o pricepe, necum de a-i face față, ci pe Wellington și Blücher, cari cunoșteau deja perfect de bine manevra și erau deci destul de armați, pentru a contra-manevră la timp și cu succes.

Napoleon bate pe Blücher la Ligny și lasă în fața lui pe Grouchy, pentru a se întoarce cu toate forțele disponibile asupra lui Wellington. Blücher însă, înșeală supravegherea lui Grouchy și printr'un ocol, ajunge la Waterloo în timp util, pentru a se uni cu Wellington și a smulge victoria dela cel mai iscusit strategian al timpurilor.

* * *

Vulnerabilitatea manevrei pe linii interioare, din cauza condițiilor ce implică, a dat naștere ideii unei manevre cu totul opuse, adică a manevrei pe linii exterioare.

În aceasta manevră forțele sunt cu voință dispuse în două sau mai multe grupuri despărțite, și ele sunt mișcate convergent, pentru a fi întrunite pe câmpul de bătălie. Aceasta a fost manevra prin care au obținut prusienii în 1866 victoria dela Sadova; aceasta a fost în oarecare măsură manevra, care a dat germanilor victoria dela Sedan în 1870; aceasta a fost manevra germanilor, căreia datorim pierderea bătăliei de pe Argeș, din 1916.

* * *

Am spus că aceasta bătălie era, din punctul de vedere al armatei române, o bătălie condamnată.

Este această afirmațiune gratuită ?

Un scurt examen.¹⁾

De o parte: manevra pe linii interioare (românii), cu intențiunea de a bate mai întâi trupele dușmane, cari trecuseră Dunărea pe la Zimnicea și apoi a merge victorioși asupra celor cari înaintau dela Pitești spre București.

De cealaltă: manevra pe linii exterioare (germanii cu aliații lor) cu intențiunea ca pornind din trei direcțiuni (Pitești, Craiova, Zimnicea) pe un cerc larg, a restrânge neconținut cercul prin înaintare convergentă asupra Bucureștiului.

Manevra îndrăzneală de o parte și de cealaltă. Fiecare din ele putea duce la victorie sau la înfrângere, dacă se considera numai concepțiunea abstractă.

Nu putea duce la victorie însă, în aplicațiunea practică, decât numai acea parte, care avea pentru sine superioritatea sumei algebrice a elementelor ponderabile și imponderabile, cari concureau la obținerea victoriei.

Victoria nu a fost nici odată rezultatul unui noroc sau al unei întâmplări, ci efectul unor cauze existente, pe cari comandantul perspicace le prevede, iar comandantul născut sub o stea favorabilă, le are pentru sine fără să le fi putut pătrunde mai de înaintea.

Din aceste elemente voi trece în revistă numai trei mai de căpetenie :

Comandamentul superior;

Comandamentul intermediar;

Trupa, din întreitul punct de vedere: al numărului, al solidității profesionale, al stării morale.

În afară de ceea ce se știe deja sigur, asupra modului cum a decurs bătălia, faptul însuși că ea a fost pierdută, dovedește că comandamentul nu a îmbrățișat situația în justa ei valoare, și nu a prevăzut urmările sigure ale bătăliei.

Să se noteze bine. Bătălia de pe Argeș a fost „dată”, nu „primită”.

Un comandament perspicace „dă” o bătălie numai atunci, când are pentru sine cei mai mulți sorți de izbândă, cari sorți se deduc din evaluarea elementelor *cunoscute*.

Se va vedea că aceste elemente excludeau existența sortilor de izbândă.

În asemenea condițiuni o bătălie nu numai că nu se „dă”, dar nici nu se primește, decât în două cazuri: atunci când, într'un război de subjugare, s'a ajuns la desnodământ și este vorba de a salva onoarea, pierind cu armele în mână; atunci când, comparând urmările neprimirei bătăliei cu acele ale unei posibile înfrângeri, se conchide ca acestea din urmă sunt mai puțin dăunătoare.

În Noemvrie 1916 nu ne-am găsit în nici unul din aceste două tragice cazuri.

¹⁾ Pe acest examen s'au întemeiat indoelile exprimate la Ploești în seara de 23 Noemvrie st. n.

Din contră, ideia noastră călăuzitoare trebuia să fie a contribui cât mai eficace la victoria finală a întregului războiu ceea ce implica excluderea oricărui risc evitabil.

Aceleași forțe, prăpădite fără folos pe Argeș, ar fi putut aduce foloase reale și aliaților și situației locale din țară, dacă ar fi fost utilizate în parte la o retragere metodică, iar în parte la ocuparea unei pozițiuni la est de București, cum ar fi fost Cricovul—Ialomija. Aceste forțe, cu armata a II și cu ajutoarele rusești, deja în apropiere, ar fi putut opri, probabil, dacă nu chiar cu siguranță, înaintarea dușmanului, și nu ar mai fi ajuns tocmai pe Șușița-Siret.

Dar ceea ce pune și mai mult în evidență calitatea comandamentului nostru superior este faptul că până în ultima zi a bătăliei nu a avut imaginea exactă a realității.

Căci pe când se presupunea că inamicul înaintază pe două direcțiuni, și anume pe direcțiunea Zimnicea—București și direcțiunea Pitești—București, în realitate el mai înainta și pe o a treia și anume: Craiova—București. Lovitura de grație a fost dată de trupele de pe această direcțiune (patru divizii, între cari și a 11-a bavareză, crezută de comandamentul nostru „distrusă“).

Și totuși nu era greu de prevăzut acest lucru. În orice caz, un comandament perspicace l'ar fi atribuit dușmanului și ar fi operat în consecință.

În fața comandamentului nostru se aflau două comandamente cari timp de doi ani au dirijat operațiuni în stil mare cu succes dovedit.

* * *

Trecând la comandamentele intermediare, este destul să reamintim, că în timp de pace noi nu am avut decât 10 divizii organizate permanent, iar la mobilizare s'au format 23.

Nu numai atât, dar din cauza numeroaselor comandamente de armate și de corpuri de armată, ce s'au creat la mobilizare, s'a făcut, în momentul intrării în războiu, o împingere de jos în sus pe scară largă, și de aceea numai puține divizii aveau în capul lor divizionari încercați. Marea majoritate era comandată de generali, cari nu comandase nici măcar o brigadă, la manevrele din timp de pace.

Se va conveni, că cu o astfel de încadrare a comandamentelor intermediare, era mai mult decât răscat a „da“ o bătălie manevrată unui inamic încercat deja în doi ani de războiu, fără a mai vorbi de calitatea comandamentelor sale, chiar din timpul de pace.

* * *

În ceea ce privește trupa, deosebirea între cele două tabere era și mai izbitoare.

Ca număr, de partea noastră se dispunea de circa 120 batalioane, de fapt chiar la Marele Cuartier se evalua disponibilul de întrebuițat în acțiune la 80 de batalioane; de partea adversă 150 batalioane!..

Cifrele acestea devin însă și mai elocvente, când se pun în cumpănă și factorii imponderabili, de cari depinde valoarea lor.

O mare parte din oamenii noștri erau rezerviști, proveniți din vechea trupă cu schimbul, cu 50—60 de zile de instrucție în toată cariera lor militară, și încadrați cu ofițeri în mare parte improvizați.

Mai mult, din cele 8 divizii cari au luat parte la bătălie trei consistau din resturi a câte două divizii și anume diviziile $\frac{2}{5}$, $\frac{1}{17}$ și $\frac{9}{19}$. Una din divizii (a 18) era o divizie de strânsură, iar alte două divizii (a 13 și a 14) erau deja atât de reduse, încât pe timpul bătăliei însăși, a trebuit să fie contopite într'ună singură (a $\frac{13}{14}$).

Massa însăși de manevră a fost compusă din: divizia a 18, de o soliditate cu totul slabă, de diviziile $\frac{2}{5}$ și $\frac{9}{19}$ compuse fiecare din rămășițele a câte două divizii desorganizate în luptele anterioare¹⁾ și divizia 21, singură mai bine condiționată, dar care și ea deabia eșise din reorganizare, în urma pierderilor grele ce suferise în luptele din valea Prahovei.

În fine, toate aceste trupe (afară de divizia 21) suferiseră înfrângeri, executaseră retrageri sub presiunea dușmanului și deci erau cu moralul deprimat.

* * *

Se pune acum întrebarea: era oare cu puțință a se obține victoria în asemenea condițiuni și cu mijloacele de care a dispus armata română? Și dacă prin imposibil, s'ar fi obținut, era oare cu puțință, nu a o exploata, dar cel puțin a o conserva, când chiar din prima zi a bătăliei a fost dusă în luptă singura trupă mai de seamă din rezerva generală, divizia a 21?

De sigur că nu.

Bătălia de pe Argeș a fost o bătălie condamnată, iar singurul rezultat: o risipă necugetată de vieți omenești.

Sunt, incontestabil, cazuri în cari nu trebuie a se precupeți sângele trupelor. Dar pe deasupra tuturor teoriilor, discernământul instinctiv al soldatului arată, ulterior, fără greș, cari au fost acele cazuri. Numai generalii cari fac jertfe *folositoare* sau cel puțin, *neînălăturabile*, pătrund în sufletul masselor, în poezie, în legendă.

În ordinul pentru bătălia de pe Argeș, a fost spus că acea bătălie era singura de care depindea soarta neamului.

Bătălia a fost pierdută, căci nu putea fi câștigată, și soarta neamului nu a avut nimic de comun cu ea.

Se cerea prin ordin, ca defa soldat la general să moară atacând.

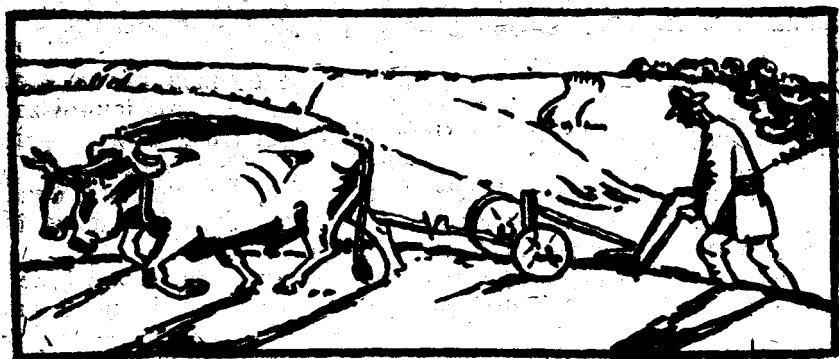
Ce ar fi fost de soarta Moldovei, dacă ar fi pierit acolo și resturile, cari au mai putut scăpa?

Turnu-Severin, 3 Decembrie 1922.

GENERAL AVERESCU

¹⁾ Divizia $\frac{2}{5}$ se găsea în curs de reorganizare la Brăila, când a născut prima idee a masei de manevră. A fost luată de acolo și dusă la Pitești în Armata I, iar în urmă a fost trecută spre sud, printr'un marș forțat de 100 km. aproape în ajunul bătăliei!...

O ladă goală

Revederile sunt totdeauna mișcătoare, poate unde au darul de-a desgroa câte ceva din noi înși-ne, amintiri cari s'au dus și revin la astfel de ocazii cu tot farmecul lor de flori ofilite. De-aceia m'am bucurat deunăzi, când într'un compartiment al trenului care mă ducea spre casă, un vechiu prieten mi-a strâns cu putere amîndouă mâinile. Era o întîlnire în adevăr neașteptată. Coleg de studii din străinătate, vedeam la fel viața și lumea acum două decenii, drumurile ni s'au despărțit însă, fiindcă el s'a întors la moșia părintească, unde s'a înfundat deabinele și n'a mai ieșit în larg. De altfel tot cel de-odinioară, aceleași tendințe de analiză stăruitoare, aceiași ochi limpezi din cari radia o lumină blîndă în jurul timpelor argintii.

— Cum să-ți spun, eu sunt un temperament de luptător, am o groază de așa zisa arenă publică că de baia de vapor, unde se văd toate turpitudinile deaproapelui. Stau la o parte...

— Și ne-ai uitat cu desăvârșire?

— A, nu! Vă urmăresc pe toți, știu bătăliile pe care le dați, ranele ce primiți. Știu tot. Am înregistrat de pildă toate dușmăniile tale recente, pe cari le judec și eu. De-o vreme încoace însă, m'am localizat cu preocupările mele.

— Acolo în satul tău? — întreb glumind...

Amicul meu primește cu seninătate ironia și clipind din ochi un moment i-se luminează fața întregă.

— Nu-ți faci idee ce e satul, îmi răspunde liniștit, — cînd te întorci în el după toate ravagiile civilizației. Nimic mai fals decît reputația idioată pe care i-au creat-o autorii zaharișiți, care-l prezintă ca pe-un cuib de pace și somnolență curioasă, cu cântece de horă și cu amurguri idilice. Satul, ca toți primitivii, nu poate fi apreciat decît după o școală lungă și rafinată. La Luvru, ți-aduci aminte, cîte pelegrinaje ne-au trebuit pîn'am înțeles perversiunea subtilă a prerafaeliților.

Așa e și cu satul, un furnicar otrăvit, plin de spectri și tragedii, un microcosm care reflectă toate slăbiciunile noastre...

— Da, urmă amicul meu cu vioiciune, să nu te mire ce-ți spun, dela complicatale probleme de conștiință pînă la glumele cele mai capricioase și cele mai grotesci care s'au prins în oase și în sînge, satul îți dă toată scara nuanțelor. Iacă eu am cunoscut la țară și pe Hamlet și pe Othelo și pe Harpagon. Crede-mă, subt straietele lor țărănești se verificau admirabil pasiunile lui Shakespeare și Molière. Schimbînd decorul, costumele și graiul, adevărurile apar aici netede în splendida lor șavoare virginală. De cîte-ori nu mi s'a întîmplat cînd eram împreună la Paris, ca după o piesă de teatru la Odéon, furîndu-mă mintea, să mă gîndesc la mine în sat și să caut în lumea de-acolo echivalentul efectelor de scenă din seara aceea. Le găseam totdeauna, firește, în opinci și în culoarea lor rustică, dar tot atît de reale și uneori mai tulburătoare chiar...

— Operația aceasta de transmisiune, — continuă cu un zîmbet fin companionul meu analist, am amplificat-o mai tîrziu. În timpul din urmă, de pildă, am ajuns la o ciudată îndeletnicire: caut pe seama oamenilor politici pe *Doppelgänger*-ul dela țară. Nu-ți închipui cît de interesant și de mulțumitor e acest procedeu. Punînd în față pe cei doi înrudiți, ediția ordinară și ediția de lux, îi vezi complexîndu-se reciproc. Cu deosebire ruralul mă atrage, fiindcă el aduce nota ancestrală a problemei, pe care insul din „lumea bună“ isbutește uneori s'o ascundă după nenumăratele aparențe convenționale.

Prietenul meu rîse aici cu oare-care superioritate, văzînd că teoria lui mă pusese pe gînduri.

— Acum că ți-am mărturisit secretul meu de atelier, sunt gata să smulg din cîmpul de observații dela țară o figură, care deși nu e în jachetă și în pantaloni cu dungă ireproșabilă, totuș e o psihologie extrem de complexă. Vreau să-ți vorbesc de-un strașnic iluzionist dela mine din sat care cu meșteșugul lui o viață întregă a zăpăcit lumea într'un colț de țară, s'a bucurat de-o unanimă considerație, a stat în fruntea bucatelor, și-a avut suprema înțelepciune de-a trăi cu belșug douăzeci de ani dintr'o ladă goală.

Mi-au venit ca prin farmec toate aducerile-aminte de demult, nopțile cu lună din grădina Luxemburgului, cînd colegul meu îmi evoca crîmpeie de acasă, cu talentul lui de povestitor. M'am ghemuit cu plăcere în colțul de vagon în așteptarea eroului.

— Știi, — începu povestea, — că țaranii noștri mărgineni dela poala munților sunt oieri din moși strămoși și că turmele lor în vechime mergeau departe pînă în văgăunele Caucazului. Veșnic călători, acești nomazi fără astîmpăr îi trăgea ața totdeauna la căsuța lor din Ardeal. Cei mai mulți veneau înstăriți cu pungi de galbeni turcești la șerpar și plăteau adese cu ruble de argint molitva de iertarea păcatelor la răposatul părintele Irim'e. Umblați prin multe țări cu multe pățanii, aveau vorba înflorită, gestul larg și mintea plină de pîlduiri. În jurul lor de obicei legenda împletea aureole și tot felul de basme...

Ei bine, acum vre-o treizeci de ani, în copilăria mea, unul din acești drumeți, Stan Grebenel, s'a întors acasă din pribegie. Lumea nu-i mai știuse de urmă, cât a umblat el o viață de colo pînă colo în Crîm cu oile. Plecase copil și se întorcea în pragul bătrâneții, vădov cu trei fete de măritat. A tras în capul satului la o rudă de departe, într'o zi de toamnă târzie, venind cu-o trăsură sășească dela Sibiiu și călcînd a boerie mare. Om pușintel, uscățiv, spînatec, cu ochii negri ca tăciunile, tăcut, apăsător la vorbă și totdeauna dus pe gânduri, așa mi-aduc aminte de el. A doua zi s'a umplut tot satul de povestea lui, spuneau vecinii că atunci cînd s'a dat jos din caleasca sasului a ridicat o ladă mare, ferecată, în care era averea lui.

Imaginația populară s'a pornit dintr'odată aprinsă, frenetică și l-a luat pe aripile ei. Era toamnă înaintată, se fierbea rachiul de prune și fantazia pîlpăia agitată ca flacăra vineției a cazanelor. În cîteva zile lada lui Stan Grebenel devenise viziunea tuturor. Unii spuneau că e de fier și e pîntecoasă ca lăzile brașovenesti de zestre, alții că e de aramă cu cheutori de argint și seamănă cu lada satului, fel de fel de forme lua miraculoasa sculă și toată lumea era de acord că e plină cu galbeni. Reputația noului venit se fixase în mod definitiv și mi-aduc aminte, Dumineca următoare, tocmai ieșise popa cu darurile cînd a intrat Grebenel în biserică, oamenii s'au desfăcut în două părți și poftindu-l înainte l-au avansat pînă la strana cea dintîi sub icoana cuvioasei Născătoare. Stan s'a închinat cu frica lui Dumnezeu și-apoi liniștit, cuviincios și-a luat locul. Toți îl priveau cu cinste, bărbații, femeile, chiar și sfinții de pe pereți păreau a se fi asociat la buna prețuire a mulțimii. Stan devenise omul zilei, cel mai de seamă fruntaș al satului.

La ieșirea din biserică, firește, tot poporul a dat năvală în jurul lui.

— Noroc Stane, te-a adus Dumnezeu...

— Așa om, vere, așa om...

— Te-ai întors stup, Stane.

Pînă și părintele Irimie, om foarte chibzuit și cam posomorît cu boala lui de ficat, s'a oprit în drum și i-a strîns mîna cu prietenie. Grebenel zîmbea în toate părțile, atent și foarte politicos. Le răspundea tuturor, schița cîte-o amintire din pribegie, se degaja cu discreție de faima c'ar fi așa de bogat, asculta toate ponoasele, lăsa după toți și mai ales era mîeros în vorbele lui, cînd înclina capul într'o parte, strîngea buzele, clipind din ochi cu mirare și umilință.

Țăranii erau extaziați: — Nu este om de omenie ca Grebenel!

În Dumineca cea dintîi seara s'au îngrămădit tot felul de oaspeți la casa din capul satului, ca la nuntă. Stan îi primea pe toți cu glasul uns, cu sfială în purtări, avînd aierul că-și cere iertare pentru stîngăciile lui. Cele trei fete țineau acelaș tipic, nu mai puteau de îndatoritoare și bucuroase. Lucru firesc însă, ținta de căpetenie a vizitei tuturor era lada cu prestigiul ei zdrobitor. Abia într'un tîrziu o descoperise jitarul Radu la capătul patului, acoperită cu niște velințe galbene, dar i-se vedea fundul cafeniu cu zimți strălucitori la margine... Toți cei

de față pe rînd, cu acel dar minunat de orientare a țăranilor au deslușit neprețuita mobilă, fără să-și rostească un cuvînt, stăpîniți pe deaîntregul de fiorii descoperirii ce-au făcut...

Peste cîteva zile Stan s'a mutat în mijlocul satului la vărul popii. Făcuse tîrg cu el, nu se știa bine plătit casa sau ba, dar asta nu prea interesa satul care era ipnotizat de lada lui Grebenel. Legenda își țesea înainte rețeaua de argint, lumea se dăduse la brazdă cu totul. De multe ori se întîmpla că vre-unul din cei patru veri ai părintelui, trecînd pela fratele lor îl găseau pe Stan șezînd pe ladă liniștit, tacticos, împăturînd o năframă.

— Ladă plină, Stane, — arunca vorba vizitatorului, respectuos cu multă convingere.

— Dela Dumnezeu sunt toate, — răspundea cucernic frunțașul chiabur.

Cinstea consăteanului meu a crescut repede. A doua zi de Paști fata lui cea mai vîrstnică s'a măritat cu băiatul stăpînului din casa unde se aciuiseră doritul musafir. Fata era urâtică, pipernicită și cu chip de pasăre, dar se vorbeau minuni de zestrea lui Stan. Unii spuneau de-o mierță de galbeni, adevărul însă e că nici nu s'a amintit nimic de bani între cuscri. Ar fi fost un lucru nepotrivit, căci Stan era așa de sfiicios, așa de curtenitor. La ospăț doar, care s'a făcut cu mare alai, după miezul nopții cînd se aduceau sarmalele, părintele Irimia, afumat o leacă de niște vin cald cu scorțișoară, a adus vorba pe departe de norocul nepotu-său:

— Ție, dragă Pompiliu, *illo tempore* nu credeam să-ți puie Dumnezeu așa mâinile în cap...

Și părintele zîmbind cu înțeles, după-ce a închinat cu socrul mic, care abia își muia buzele în vin, a aruncat ochii sub blidarul din dreptul ferestrii. Lada, înfioată ca o iepuroaică enormă, acum era în vîzului tuturor pentru înfiia-oară. Ferecată cu alămuri și cu ținte de oțel, petrecută peste pîntece cu cercuri de fier în formă de iatagane, cu lacătul ei uriaș ca o broască festoasă, părea o alcătuire barbară dela tătarii din Crîm și flagela curiozitatea țăranilor. Toți o mîngăiau cu ochii, îi judecau forma ciudată și-i cîntăreau în minte bogățiile dinăuntru. Un flăcău mai tomnatec, scăpat de curînd dela armată din Bosnia, în vîrtejul jocului nu s'a putut răbda să nu asvirle într'un chiot sentimentul unanim al nuntașilor:

— Fă-mă Doamne ce mi-i face,
Fă-mă galben mititel,
În lada lui Grebenel...

A fost, firește, o rumoare extraordinară. Lumea a bătut din palme, femeile se strîmbau de rîs, lăutarii au tras de trei ori „vivat, să trăiască“, în vreme ce părintele Irimie roșu ca racul striga „brava“ și ciocnea paharul cu vecinul trecut în cîntec. Stan însă, păstra același zîmbet sălcu ca de obicei și glasul lui muiat în plecăciune dulceagă repeta cu obidă:

— Dela Dumnezeu sunt toate...

La vre-o câteva luni după nuntă, în dricul verii s'a făcut alegerea de primar la mine în sat. Fusese vorba mai înainte de vre-o trei candidați, cari toți aveau dreptul la considerația publică, fiind cei mai aleși oameni din comună. Unul își lăsase piua satului cu venitul pe seama săracilor, celalt era din oameni de neam, al treilea învățase carte și se ridicase cu mintea cel mai limpede om din sat. Intre aceștia trei era de ales. A venit însă Stan Grebenel și biruința a fost a lui, biruință ușoară de altfel, fiindcă oierul de odinioară cu blindeța lui neutrală, firav și îngăduitor, nu arunca nici o sămânță de vrajbă. Era însă lada care trăgea în cumpănă cu faima ei copleșitoare. Alegătorii combinau tot felul de proiecte întemeiați pe lada lui Grebenel. Mulți prevedeau suma frumoasă ce-avea să lase el satului la sfârșitul vieții, deși Stan nu le spusese nimic, și se formaseră două curente asupra bine facerii ce trebuia realizată cu banii dăruiți: unii cereau o moară cu aburi sus la Șipotul sasului, alții erau de acord că trebuie acoperită din nou biserica. Stan le da tuturor dreptate cu aceeași împăciuire evanghelică, editându-și dictonul favorit: „Dela Dumnezeu sunt toate“, și potolind partidele cu unda lui de bunătate căldicică...

Ce să-ți spun? Douăzeci și unu de ani, tot restul vieții a fost primar în sat Stan Grebenel. I-i ieșise vestea de om cuminte, foarte cuminte, pînă și sașii din satele vecine veneau la el după sfat. Ciudat lucru însă, și mintea lui era ca și lada. Se bănuia că ascunde multe scule de preț, dar nu se știa anume ce, fiindcă nu se deschidea nici odată. În vremea asta, se înțelege, și-a măritat și celelalte două fete dîndu-le aceeași mîngăiere drept zestre, nădejdea scumpeturilor din ladă. Ginerii nici n'au cerut nimic și Stan cum era el cumpănit la vorbă șezînd odată pe ladă și împăturîndu-și năframa după obiceiul lui, avînd în față pe cîteși trele fetele a bătut ușurel în coastele smălțuite:

— După moartea mea toate sunt ale voastre...

La dreptul vorbind însă primăria lui Grebenel n'a fost grozavă. Era vorba lui duioasă cu accente de liturghie, semăna pace în dreapta și în stînga, netezea drumul cu proverbe în doi peri, dar la urma urmei fiecare nu se alegea decît tot cu înțelepciunea din capul lui, Grebenel stropea cu puțin isop pe ici pe colo, și-atîta tot. Ce era însă mai supărător, erau ginerii, știi lăcuste adevărate care căzuseră pe comună ca un blestem din apocalips. Unul stîngea lemnele din pădurea satului, altul se însoțise cu un ovrei dela Cluj și aduna său dela oameni, al treilea învățase negoț de porumb, hoție limpede ca lumina zilei. Cu vremea a început lumea să birfească, se gîndeau mulți la răsturnare și bănuielile lor nu cruțau nici pe onctuosul primar, cînd însă Stan Grebenel se iveau în fața revoltaților cu chipul lui de mucenic, cu cuvintele muiate în ciaslov și cu capul înclinat cu resemnare spre umărul stîng, brațele amenințătoare cădeau și deasupra adunării se resimțea o adiere potolită... Nu trebuie uitat, de sigur, că spectrul lăzii era teroarea permanentă a mulțimii care ținea în frîu pasiunile și cu făgăduința binefacerilor viitoare domesticea toate răsvrătirile...

Așa s'a strecurat ușurel prin viață primarul nostru douăzeci și unu de ani, pînă într'o iarnă cînd bătrîn deabinele, l-a apucat un junghiu în partea stîngă doborîndu-l la pat. Satul întreg și mai ales fetele, ginerii și nepoții simțind că se apropie deslegarea erau în fierbere, înțelegînd că o taină veche se va lumina tuturor. Boala însă se arăta lungă și moartea, se vede, avea ezitări în fața lui Stan, ca și oamenii. În vremea asta, lada lucra mai cu putere ca ori-cînd. Din odaia bolnavului care-o priveghea néconținut cu ochii, minunile ei băteau de parte. Prestigiul lui Grebenel biruise din nou toate știrbirile trecătoare. Mulțimea era cu el, și la biserică se făceau slujbe pentru sănătatea lui. Din toate părțile roiau cunoscuții să-l vadă și să-i aducă vorbe de mîngăiere. Cei mai fanatici devotați însă erau ginerii. Dis de dimineață se perîndau toți trei la căpătîiul lui. Fiecare avea cîte o atenție, cîte-o surpriză pentru moșneag. Unul a dat peste un doctor mare dela Sibiiu, cellalt a nemerit cu o sticlă de rachieu cu ghințură nespuse de veche dela un stareț din munții Lotrului, ginerele cel mai tînăr a venit c'un popă bătrîn de pe țara Oltului să-i cetească argariul, molitva neagră, cum îi zic creștinii din partea locului. Fetele și nepoții, negreșit, forfoteau în jurul lui cu dulcetuți, cu colaci și cu perișoare. Cu toți tresăreau ca de-un spasm, de cîte ori treceau pragul, în vreme ce lada la para luminării gălbuie arunca lumină și umbre din alăturările ei ca o vatră de jăratec. În astfel de clipe se întîmpla că ruda speriată se apleca spre perna bolnavului, dumicînd cu înduioșare rugăminți șoptite:

— Să nu ne uiți tătice!..

Bătrînul slăbit clipea din ochii stinși și degetul arătător se ridica ca un gîtej schișind direcția lăzii!..

Într'o seară de Martie părea că bătuse ciasul. Primarul era sffrșit de tot, zăcea cu ochii înfipti în grindă, fără să răspundă și în piept avea o hîrăitură spartă. Afară se topea zăpada și cîntau strașinile. Părintele Irimia îi dăduse cuminecătura. Grebenel s'a înviorat puțin după sfintele Taine și-a cerut ca toată lumea să-l lase singur, să se roage lui Dumnezeu și să se odihnească. L-au ascultat, și noaptea a fost liniștită, nu se auzeau decît picăturile cari se prelingeau pe girliciul pivniții!..

Dimineața cînd se crăpă de ziuă și-au deschis ușa. Stan Grebenel, uscat ca un covrig, era mort cu capul către perete. Groaznică descoperire însă, lada nu se mai găsea în fața patului. O volbură nebună a trecut deasupra tuturor, gineri, fete, nepoți, crezînd că e la mijloc o vrăjitorie, ori uneltirea diavolului. Proștiți s'au strîns cu toții la cuptorul din tindă, fără bocete, fără tînguii, ca atinși de pierzare. Cînd s'a luminat bine însă, a venit sluga din curte și i-a chemat afară!.. Inchipuie-ți, se găsise lada în grădinița din fața casei, desfăcută, căscată, căptușită cu postav verde mîncat de molii, pe fundul ei o pungă de tutun, o năframă cu simburi de pepene și calendarul de-o sută de ani deschis la zodia Capricornului, încolo nimic!..

Groaznică și cutropitoare decepție.

Lumea a înțeles atunci ca la un fulger toată povestea. Primarul înainte de-a muri o aruncase pe fereastră, ca să se creadă că l-au călcat hoții și să-i rămîie beneficiul considerației și după moarte. Satul însă a văzut limpede și-a priceput o mare rușine: Stan Grebenel a trăit o viață întreagă dintr'o ladă goală...

* * *

În goana trenului am ascultat pierdut adîncă pilduire din popor, sorbind cu o rară bucurie nuanțele ei, lăsînd să-mi treacă pe dinaintea ochilor priveliști fugare cu bisericuțele noastre pitite pe sub coasta dealurilor. Amicul meu, cu obraji îmbujorați m'a privit triumfător în față:

— Înțelegi, acum, că satul e un microcosm, care reflectă toate slăbiciunile, înțelegi teoria...

Trenul a șuierat prelung, ajunsese gara mea. Am strîns cu căldură mîna tovarășului de-odinioară, deslipindu-mă cu greu din firele aurite ale parabolei lui.

— Să știi, că scriu despre lada goală, fac din ea o poveste de Crăciun...

Acceleratul se pusese în mișcare, lăsîndu-mă pe peron. Prietenul meu cu figura radioasă tot a mai avut vreme să scoată capul pe fereastra vagonului, rîzînd tare, diabolic:

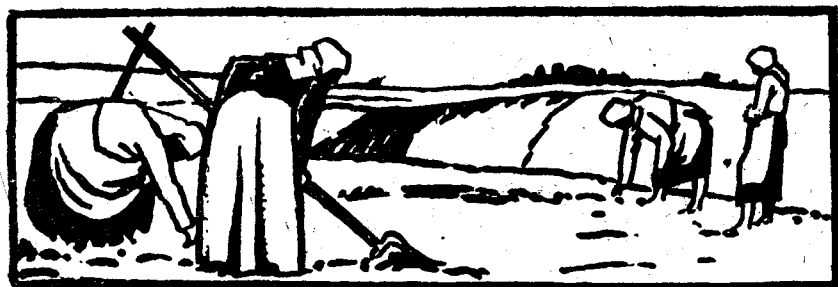
— Cu-o singură condiție, dedic-o lui Iuliu Maniu...

Trenul era departe și eu nu mă mișcam. Pironit locului mă apăsa profunzimea înțelepciunii populare... Avea dreptate, primitivii sunt totdeauna subtili...

Ciudată poveste: o ladă goală...

OCTAVIAN GOGA

Szabolcska Mihály

Acasă

Acasă toți știau povestea
Și nu'mi vorbeau decât de tine,
Doar am ajuns și toți mă'ntreabă:
Cum ești la chip? Iți șade bine?

Ai ochi albaștri? Ești frumoasă?
Mă'ntreabă frații amândoi,
Și părul cum îl porți, tot astfel
Ca fetele depe la noi?

Intr'un târziu ar vrea și tata
Să afle despre tine vești:
— Dar ceva zestre are fata,
Găci azi e greu ca să trăești?

Și numai mama stă de-o parte
Și par'că'n seamă nici nu-i bagă.
De-odată o aud duioasă:
— Dar te iubește ea? Ți-e dragă?...

Despărțire

Acum eu plec în lumi departe,
Aici nimic nu mă mai ține,
Cine-ar putea să mă oprească
Demult șt-a fost uitat de mine.

*Nu m'a iubit, nu mă iubește,
Se vede mi-a fost scris așa —
Nu s'a născut pentru iubire
La ce-aș mai plînge după ea?*

*La ce m'aș zbuțuma eu singur
Când văd că nu mi-e mie dată?
Și nici nu plîng, nici nu mă turbur,
Căci nu stă lumea dintr'o fată.*

*Dar uite, azi la despărțire
Prin dreptul porții ei m'abat,
Nu celei dragi să-i zic adio,
Ci urmelor unde-a călcat...*

Pe malul Tisei

*Aș vrea să mor pe malul Tisei
Intr'un amurg duios și blând,
Sau când pe ceruri aurora
Și-arată chipul drag, plâpând.*

*Să fie toamnă, zi tăcută
Ca ziua'n care m'am născut,
Și'n juru'mi dragoste, ca'n ciasul
Când ochi-mi soarele-au văzut.*

*Și-atâta binecuvântare
Asupra mea reverse Domnul,
Câtă-am adus eu altă-dată
Părinților ce'și dorm azi somnul.*

Durerea

*Durerea nu-i prilej de cântec
Decât târziu, când se alină,
Și când mă doare, pică lacrimi
Din biata-mi inimă streină.*

*N'ai nici o grije de poetul
Ce-și tălmăcește'n strofe plânsul,
Când jalea-i dă prilej de versuri,
Departa-i ori-ce rău de dânsul...*

I. U. SORICU

Un bilanț politic

Este și acesta un obicei consacrat al publicațiilor periodice, ca odată pe an, îngăduindu-și în calea lor un scurt popas, să privească în urmă spre evenimentele cari s'au scurs, judecându-le în ansamblul lor. Cadrul mai larg al perspectivei compensează superficialitatea fatală a impresiunilor legate prea strâns de actualitate. Oamenii apar astfel în atitudini mai precise, locul fiecăruia se fixează mai lămurit decât în vălmășagul zbuciumului zilnic, evenimentele prind un înțeles mai profund, rostul lor se luminează într'un aspect mai just. Cu deosebire, vremurile de neconțință prefacere a lumii noastre de după război au nevoie de asemenea scurte răgazuri, cari sunt adevărate prilejuri de necesară recapitulare, pentru a netezi puțin calea către realitate a dezorientatei noastre opinii publice. În mijlocul societății proaspete care se alcătuieste sub ochii noștri, viața publică se scurge dela o zi la alta, plină de surprize și de turbureală. Conducătorii înșiși se zbat într'o urzeală de deziluzii și de erori. Legăturile dintre ei se împletesc și se destramă cu o ușurință foarte caracteristică pentru a ilustra epoca de tranziție prin care trecem. Forțele politice organizate, — *partidele*, cum se spune, — nu și-au găsit încă, fiecare, locul său bine determinat în arena luptelor publice, centrul lor de gravitate mai oscilează încă, și nici cel mai bun observator al psihologiei mulțimei nu poate hotărânic limitele sigure ale năzuințelor lor programatice. Prietenii de ieri se pomenesc mâine ireductibili vrăjmași. Înfrățirea câmpului de bătaie se schimbă neconținț, de la o săptămână la alta, taberile au tot o altă compoziție, împrejurile hotărăsc alte condiții de luptă.

În pragul unui nou an, se cade deci, să încheiăm un scurt bilanț politic, cercetând calea străbătută, și stabilind o sumară comparație între două situații pe cari numai scurgerea unui singur an le-a deosebit atât de mult, încât tabloul grupărei diferitelor elemente ale vieții politice, ofere viziuni variate ca într'un caleidoscop. Anul care s'a încheiat n'a fost lipsit nici el de acest caracter versatil, specific fluctuațiilor cari se resimt în pătura diriguitoare. Evenimentele se însărcinează să modifice nu numai cursul valorilor politice, dar însăși poziția lor, unele față de altele.

* * *

În luna aceasta partidul liberal va sărbători aniversarea unui an de cărmuire. Înainte de a putea judeca, dacă actualul guvern se poate felicita de rezultatele pozitive pe care le-a câștigat în decursul acestui răstimp, să ne întoarcem o clipă cu gândul înapoi, reamintindu-ne înfrățirea situației în care se găsea țara la începutul anului trecut. Guvernul prezidat de d. general Averescu demisionase, dar Parlamentul care-l sprijinise, trăia încă. Acest Parlament, ieșit din alegeri cu desăvârșire libere, expresie a unui irezistibil curent popular, — pe care îl recunosc astăzi și cei cari îl negau atunci, — avea la activul său o rodnică lucrare de două sesiuni. Votase, în consensul unanim, reforma

înproprietării, pentru toate provinciile, dăduse cei dintâi Buget al României dela declararea de război din 1916, elaborase o noua legiuire financiară (pe care o folosește astăzi d. Vintilă Brătianu), și oferise țării o seamă de legi constructive, dela regulamentarea conflictelor de muncă până la înființarea nouilor episcopii din Ardeal. Acest Parlament a mai avut însă, la activul său, și gloria unui frumos-gest de demnitate, încheiându-și existența într'o atitudine care-i face cinstite: este votul de neîncredere dat guvernului de-o lună al regretatului Tache Ionescu. Mult hulitul Parlament al „Reșiței“ a avut tăria morală de a iscăli mai bine, cu fruntea sus, sentința lui de moarte, decât să accepte a trăi mai departe, dând concursul lui unei formațiuni ministeriale lipsită de orice legitimare. Guvernul Tache Ionescu a căzut, sub această lovitură parlamentară, care a fost în acelaș timp o piatră de încercare pentru consistența politică a partidului care a aplicat-o, — iar Parlamentul „averescan“ a fost dizolvat, tocmai într'un moment când isprăvisse de studiat legea nouă electorală, reforma administrativă și proiectul de unificare a bisericei ortodoxe.

Parlamentul chemat să-i ia locul este acela despre care se poate spune astăzi că „ține ședințe“ dar despre care nu se poate spune și că „lucrează“. Iată un an încheiat, de-alungul căruia *parlamentarismul* a fost inexistent, reprezentanții lui actuali dovedindu-se perfect inutili. Pricina nu trebuie căutată, cum s'ar crede, numai în absența opoziției dela ședințele Corpurilor legiuitoare. Opoziția înfățișează, prin însuș rostul ei de a fi, mai mult un organ de control și de critică, a cărui menire este corectivă, nu constructivă. Opoziția, oricât de laborioasă ar fi, nu va fi în stare niciodată să înfrângă marasmul intelectual al unor majorități inactive; ea poate, cel mult, să cearnă prin sita obiecțiunilor sale, rodul trudei legislative. Parlamentul liberal, care tânjește acum în dealul Mitropoliei, prezintă însă o deformație din naștere. Ultimele alegeri generale au fost viciate, de atâta abuz și de atâta fals, încât membrii din majoritate ai Corpurilor legiuitoare n'au avut niciodată conștiința, indispensabilă pentru exercitarea misiunii lor, că reprezintă într'adevăr voința alegătorilor. Au răsărit, nici ei nu știu cum, din misterul urnelor, și atmosfera tenebroasă care a prezidat la „alegerea“ lor, nu le dă destul curaj pentru a fi altceva decât niște docile instrumente politice. Opera legislativă a Parlamentului trecut a rămas așa dar întreruptă. Firul n'a mai fost reluat de douăsprezece luni încoace, ceace nu e numai o prețioasă vreme pierdută ci isvorul unor reale primejdii pentru țară.

Dar actualele Corpuri legiuitoare ar fi fost, totuș două disciplinate oficii de înregistrare a proiectelor miniștrilor liberali, dacă aceștia le-ar fi oferit prilejul unei atât de puțin complicate operații biroucratice. Guvernul dlui Ion I. C. Brătianu, încadrat de atâtea făgăduieli, scaldat din belșug în apa miraculoasă a „competenței“, a trădat însă și puținele speranțe pe cari le întreținea basmul experienței politice, — și s'a înfățișat slab, nepregătit și stângaci. În special, nevoile deosebite ale provinciilor unite, cari așteaptă încă binefacerile unei înțelepte politici de unificare, s'au resimțit adânc. De un an, Ardealul nu se poate

spune că e guvernat. Treburile publice merg înainte, în virtutea anemicei forțe de inerție, care a fost câștigată cu atâta greutate dela 1918 până astăzi urmând făgașul antipatic al unei administrații streine; de nicăeri nu răsare nicio pricepere pentru cerințele gospodăriei locale, nicio străduință pentru contopirea acestora în alvia largă a intereselor întregului românism. Vreme de un an, nu s'a făcut nimic, dar absolut nimic în această privință; miniștri liberali s'au plimbat prin Ardeal, la diferite răstimpuri, ca niște excursioniști cu foarte puțină înțelegere pentru necesitățile ținuturilor prin cari umblau, — dar, de pe urma acestor călătorii de plăcere, populația țării nu s'a ales cu niciun câștig. Dimpotrivă. Dacă s'au făcut pe ici, pe colo, câteva schimbări, scopul lor a fost numai acela al răzbunării politice, grație căreia o mulțime de onești funcționari au rămas fără pâine, și un val de nemulțumire s'a ridicat pretutindeni. În privința acțiunii de nivelare a provinciilor românești, anul 1922 a fost deci, *un an pierdut*. Suntem astăzi tot acolo unde ne-a lăsat guvernul Averescu, dacă nu chiar mult mai în urmă...

* * *

Cu totul altfel stau însă lucrurile în ceea ce privește situația diferitelor partide politice. Partidul țărănist a pierdut definitiv tovărășia celor două grupări alături de cari guvernase în 1919 și dusese apoi o îndârjită campanie de opoziție-unită. Desfăcându-se din alianța, atât de puțin sinceră, cu partidul național din Ardeal, țărăniștii au rămas aci fără nicio organizare. Despărțindu-se și de d. N. Iorga, s'au ales în vechiul Regat, cu un prieten mai puțin, și cu o aprigă vrăjmășie în plus. În Basarabia, au pierdut pe d. Inuleț cași pe d. I. Pelivan, dimpreună cu toți partizanii acestor „țărăniști” rătăcitori. Hărțuit până și în propria lui casă, de nemulțumirea manifestată de către unii dintre membrii săi, față de o ciudată notă anti-națională strecurată în așa zisul său „program”, partidul țărănesc trece printr'o grea criză de orientare, care-l amenință în însăși existența sa.

O categorică modificare a intervenit și în ceea ce privește legăturile dintre partidul naționalist-democrat și foștii săi colaboratori. Conflictul cu partidul țărănesc a culminat în violentele incidente dela Cameră, presărate cu vorbe foarte tari și cu amenințări destul de aspre. Felul în care d. N. Iorga a ținut să regrete că „l'a făcut” cândva ministru de Interne pe d. dr. Lupu, trădează prea elocvent dorința de a nu mai repeta vreodată un astfel de gest... Dar, d. N. Iorga s'a înstreinat complect și de partidul național din Ardeal, a cărui recentă „fuzionare” i-a dat prilejul unor usturătoare comentarii; ultima propunere făcută de fostul protector al dlui Al. Vaida, ca locurile ocupate în Parlament de partidul național, să fie declarate vacante, nu e de natură să stârnească recunoștința celor „o sută” dela Cluj. Vechile legături se desfac, amicii de altădată își îndreaptă privirile spre ținte opuse, mâinile cari se întindeau ieri, astăzi se amenință. Valul mișcător al vieții politice își urmează soarta lui schimbătoare...

Dar, dacă tovărășiile trecute, s'au pulverizat, s'au încheșat în

schimb alianțe noi. Micul grup bucovinean al dlui I. Nistor s'a contopit în partidul liberal. „Federația“ de altădată, prezidată de d. N. Iorga, s'a destrămat și aci. Acelaș lucru s'a întâmplat dincolo de Prut, unde o parte din partidul țărănesc s'a adăpostit sub conducerea supremă a dlui Ion I. Brătianu. Insfârșit chiar și partidul național din Ardeal a înțeles, destul de târziu, că politica sa regionalistă îl duce spre o mortală izolare, și „descălecând“ cum se zice, la București, a primit propunerea de unire prezentată de rămășițele fostului partid conservator-democrat, renunțând astfel, odată pentru totdeauna, la agitația împotriva „regățenilor“ și a „ciocoilor“, cu cari sunt astăzi amestecați în cadrele aceleiaș organizații, buni amici și soți de luptă. A triumfat astfel, încă odată, principiul *partidelor politice unitare*, și acțiunea separatistă stârnită de lozinca „Ardealul al Ardelenilor“, s'a năruit sub presiunea evenimentelor, mai puternice decât micile ambițiuni provinciale. Flamura revoluționară a „congresului dela Alba Iulia“, care amenința să... revizuiască actul Unirii dela 1 Decembrie 1918, mobilează acum saloanele elegante ale palatului Cantacuzino unde d. Iuliu Maniu consumă în selecte reuniuni mondene, admirabili pesmeți franțuzești și soarbe parfumate ceaiuri coloniale...

* * *

Un singur partid politic, trebuie s'o recunoaștem, n'a înregistrat în răstimpul acestui an, nicio ezitare și nicio oscilare: este partidul poporului. Meritul rămâne al celor cari, înțelegând poruncile vremii, au creat încă de-acum trei ani celdintăi organism politic înrădăcinat pe întregul sol românesc, realizând astfel o înfrățire fecundă a energiilor tuturor provinciilor alipite și garantând în acelaș timp, printr'o armonioasă echilibrare de forțe interioare, cea mai sigură ocrotire a intereselor particulare din fiecare regiune. O pildă luminoasă despre felul cum ar trebui înțelese marile probleme de consolidare a statului, apare astfel, congresul partidului poporului ținut deunăzi la Sibiu, care reprezintă, — la sfârșitul unui an întreg de frământări și de tatonări, — un promițător îndreptar pentru viitoarea guvernare.

Ar fi să nădăjduim, firește, că epoca de dibuire prin care trec partidele noastre se va încheia, în scurtă vreme, că oamenii politici nu-si vor mai procura, unii altora, atâtea fluctuații de directivă, și că însăș clasa conducătoare românească, își va fixa valorile ei, în forme statornice, bine verificate. Bănuim însă, că această operă de așezare, va fi rezultatul unor băjbâieli mai îndelungate. Până atunci, cronicari sinceri ai unei societăți în permanentă efervescență, — înregistrăm aci diferitele aparențe ale asociațiilor politice dela noi, observăm cu atenție variațiile luptelor publice, și ne oprim cu o legitimă satisfacție în fața rarelor puncte de sprijin pe cari le întrezărim printre impreciziunile prezentului.

Și, așteptăm cu oarecare curiozitate, în pragul noului an, micile surprize pe cari ni le rezervă ziua de mâine. Sănătatea robustă a energiei noastre naționale, își poate permite și luxul acestor priveliști mișcătoare...

ALEXANDRU A. HODOȘ

Ce drum am ales

Fusesem ani de-a rândul pomojnic în plasa Clejanilor, pus în pâine de răposatul conu' Lascarache. În celedintâiu zile ale slujbei parcă îmi crescuseră aripi la susțiori. Soru-mea, cu slova ei ghemuită, îmi scria dela oraș: „Slujbulița ta este mireasă frumoasă, Mirică; poartă-te bine să n'o pierzi“. Pe cât m'a tăiat capul m'am purtat. Nicio tulburare din pricina mea; la cercetările câte mi s'au făcut, am ieșit întotdeauna curat. Cum mă întărise în scaun conu' Lascarache, se ehema că eram *alb*.... Când s'a schimbat stăpânirea, m-au dat afară. La început nu-mi venia să crez; a căzut așa din senin, mai ales că în ajun ispravnicul îmi vorbise nu se poate mai prietenos. Imi vedeam de treabă, lumea era mulțumită, dar se vede că nu-i destul. M'a lămurit un prieten: „Nu-ți găsește, frate, nimeni nicio vină.... d'ia poate te-a și scos. Am încercat să mă desvinovățesc: Măi omule, eu nu fac politică. — Foarte rău, mi-a răspuns; să faci! și încă politica lor!“

Dar astea, dragii mei, tot pe loc ne țin. Vorba e: m'am dus la gazda mea; mi-am strâns catrafusele, și cu zăbavă puțină: Spânul ușor se rade! Mi-aduc aminte că era pela sfârșitul lui Noemvrie și un ger de îngheța cioara'n parte. Pân' să sosească chirigiul cu sania, luai pușca și o dusei de câteva ori la ochi, ținând spre fereastră. Fără să vreau, mă trezii că fac: pac! pac! ca și cum ar fi luat foc și parcă îmi și trecuse pe dinainte un vulpoi zbârlit.... M'am lungit în târlie, cu cotul răzimat pe ladă și cu pușca lângă mine. l'am spus apoi unchiașului care sta în pae până la brâu, întors cu spatele la cai: Neică Gavrilă, p'aici ți-e drumul! — Mergem la sora dumitale, coana Grafița? — Acolo!

Pe drum, lunecat în dreapta și în stânga de tălpici, nu-mi puteam lua gândul dela pățania mea.... nu le-ar mai ajuta Dumnezeu! Unchiașul vână, cu mustățile pline de chiciură, mesteca hățurile din coate, îndemna cărlanii, își făcea vorbă cu ei. Abia târziu, când au început să se zărească lumini ici-colo prin ceața burhaiului, mă întrebă: — Dar asta ce mai fuse cu dumneata? — Ce să-i faci? și ridicai din umeri. — Treaba asta nu poate să rămâe jos?! Nu știu

ce i-am încurcat eu, când iată ne oprește acsizarul dela bariera târgului cu o vergea de fier ascuțită în mână: ajunseseam. Mai făcurăm câteva cotituri prin ulițele târgului pân' ce ne veni miros de lipie caldă; o scotea din cuptor cu lopata și o făcea teancuri pe tarabă greul din colț. Drept în fața ceșmelii zidită în ciubuce de ghiață, ne oprim la poarta soru-mi. Infofolită de nu-i vedeai din broboadă decât un ochiu, — tocmai mătura scara de zăpadă. Bine! zic eu arțăgos, așa trebuie: treptele scării de sus în jos se mătură!

Uite trandafirul, vestitul ei bordó, înbrăcat în cârpe și petrecut cu sfori; uite cutia de scrisori tot cu ușița deschisă, scorojită și fără chee, uite galeria cu perdeluțe împletite cu iglița! Când m'a văzut, nu știa ce să-mi mai facă. Se învărtia de colo până colo, fără rost. Rețezai dintr'odată: Mai trăsei o toroapă, surioară. Dar ea: — Uită-te'n ochii mei: nici să-ți pese, Mirică. Rămasă în cațavenca ei liliachie, și-a sumes o mănecă: — Acu să-ți încălziască leica o ulcică de vin negru, cu miere și un băț de scortșoară. Apoi mirată: — Tu singur ai venit? — Da' cu cine? — Priam unde-i? — Mi l'a împușcat în pădurea Căscioarele....

Vinul, primirea ei de soră în dreptate, m'au mângăiat. O vedeam cum urmărea un gând; o auz: — Intreba de tine Gligore.... După câte-am înțeles eu, adastă să pici.... — I-am scris, dacă are nevoie de un om la pădure.... E milos, îl cunosc; nevastă-sa-i fără mofturi; mă trag spre ei... mă fac pădurar. Să-mi vâjie codrul în urechi! De jivini am învățat să mă apar.... dușmănia e pe față, veche, știută; fiara de te află mai mototol, îți dă una cu laba și te trage 'n fălci.... Ești meșter: o culci; nu: te mânâncă ursul! — Mai bine ți-ai da peste gură, făcu Grafița; parcă mă trecu fiori, zău așa.... — Să schimbăm vorba, zic.... știi ce? mă repez până la Gugiamuș, la han. Te pomenesti că Gligore e tot p'aci. Plec cu el. — Abia ai venit și pleci.... și toată fața i-se încreți a plâns. — Nu te teme; când sânt la tine, în casa unde am crescut, sunt iar copil.... mă las să-mi duci grija și să mă ții de rău.... Imbrac blănița și plec. Ușurat, cu mânilor'n buzunar, pășiam agale. Gerul se muiase.... Ningea ca pentru mine.... Simțiam cum mă așez.... Imi ziceam: Vezi a rămas tot băiatul de inimă pe care-l știam. Grigore al meu nu e plug de salcie.... Cum mă socotiam eu așa, vorbind cu căciula, mi-arunc ochii: printr'un geam afumat, zăresc o carabină, săbii, o mască de scrimă.... Apropiindu-mă am putut citi bilețelul înfipt între geanta de vânătoare: de vând=are. Am intrat. În mijlocul odăii, un om roșcodan sta pe o scurtătură; striga: „aport! aport!“ la fel, fără să schimbe glasul, așa cum bate făcăleafa la piună. Ținea de ceafă un cătelandru sur la păr ca aluna prăjită. Se uita țință în ochii stăpânului, tremura de neastâmpăr, și lătra.... Negustorul, care nu mă băga în seamă, după cum stam eu răzimat de perete, cum nu suflam, m'a înțeles că sunt pătimaș.... Mi-a cerut pe el o sută de lei. Pe vremea aia o sută de lei era ceva. Banii i-aveam potriviiți, ca de poruncea. Mi-a legat cănele cu sfoară, a încercat lațul la gât să nu-l strângă, în celălalt capăt a făcut un ochiu, l'a pus după deget.

Și am eșit.

Când s'a văzut afară, nu mai putea ; mă smicia în toate părțile; vîra botul în zăpada pufoasă, proaspătă, căuta... Acasă, când să deschidă soru-mea i-am ținut clanța. Am întrebat-o : — ne primești ? nu sunt singur. Cum s'a crăpat ușa, glonț înăuntru. Intr'o nimica toată, a înfășurat preșurile, a sărit pe pat, a dat pernele jos, ba a răsturnat și o ceașcă de cafea. — Aoleo, neiculiță, zavera asta mi-a răscolit casa.... N'auzi, zezi frumos, că te iau cu mătura la goană !... Barim d'aș ști cum îl chiamă. — Cum să-l cheme? Priam. Și i-a rămas numele Priam. N'am avut niciodată cîne pe care să nu-l cheme Priam.

La săptămână a venit un curtaș mînat înadins de Grigore să mă ia și să mai facă unele târgueli de Sărbători. Pe scrisoarea pe care mi-a trimis-o, deși era nelipită, ca s'o necăjiască pe soru-mea Grafița la care ținea mult, a adăogat cu plaivasul : „S'o citiască numai Mirică“. M'au primit oamenii cu laudă și cu desfătare. Și m'am așezat, copii, la gura pădurii, vameș : toate treceau prin mîna și pe sub ochii mei... În odaie mi-am dichisit ; pe pat mi-am așternut o velință. Mi-am strîns singur cetină și mi-am făcut un căpătăiu ; mi-am atârnat flinta'n cuiu.... Și cu toate că aerul era curat și cald în casă, mi-am deschis fereastra.... Pasă-mi-te vîntul o fi adus înăuntru miros de vînat, că Priam a început să miște botul și să chefească...

Și ce-mi veni, mă apucai să scriu pomojnicului din Clejani, care știuse să bată ponturile la partid și mă surpase. l-am scris : Domnule pomojnic, mă plec înaintea dumitale și-ți mulțumesc că ai pus spetele la guvern să mă dea afară. Din rob al altora am ajuns iar stăpîn pe capul meu. Rămâneți cu bine maldăre de terfeloage, scrise și subscrise de mîna mea.... De-aci înainte nimeni nu va mai putea pune peceata stăpînirii pe gândurile mele slobode ! Iți mulțumesc și îți strîng mîna recunoscător. Dumneata ai fost bucuria zilelor mele.... Și m'am iscălit. Ba, fiindcă era și el vîntător, i-am pus în plic și trei fire de brad.

Astă pățanie ne-a povestit-o la mai mulți, într'o seară de Crăciun, prietenul Mirică Blejan, dibaciu vîntător, mai mult ca să dreagă inima unui nepot al lui mazilit decurînd din Cancelaria finanțelor, și care toată vremea sta dus pe gânduri.

VIRGIL CIOFLEC

Colosul nordic

Amintiri despre Theodor Şaleapin.

I.

Tot e enorm întrânsul: talent, glorie, statură, putere fizică, caşi renumele de care se bucură în Rusia. N'am văzut un alt om înzestrat cu atâtea calităţi ca Şaleapin: cântăreţ, pictor, sculptor, muzicant, artist dramatic, intelectual rafinat, şi toate aceste calităţi, armonios combinate, au făcut din Şaleapin o raritate.

Uneori văzându-l în societate, sau stând de vorbă cu el, mă gândeam fără voce: „Oare acest rege a fost copist în zemstva gubernială de la Kazani? Oare el a vagabondat odată împreună cu Maxim Gorki, dormind sub cerul liber?“

Da, el. Biografia lui ne dovedeşte aceasta. Viaţa lui e un basm. E un tablou pictat de un artist genial.

II.

Născut în oraşul Kazani, din familia unui mic funcţionar, care o ducea greu, micul Şaleapin creştea pe stradă cu prietenii săi, vecinii, săracii copii ai unor părinţi săraci.

A învăţat în şcoala primară, de unde peste un an a fost dat afară. Tată-său l'a băgat în corul catedralei, unde viitorul celebru artist cânta „Doamne milueşte-ne“. Împlinind 16 ani a intrat în serviciul zemstvei, cu 3. ruble pe lună. Într'o zi un prieten al lui i-a făcut cadou un bilet de teatru. Şi în aceeaşi zi, Şaleapin, pentru prima dată, a călcat pragul teatrului.

— Când s'a ridicat cortina îmi spunea mie Şaleapin — nu ştiu ce sentiment m'a cuprins. Am început să tremur şi am înţeles că numai acolo, unde cântă oamenii, în lumina rampei, e viaţa mea, şi alta nu-mi trebuie. Peste o lună de zile aflând că impresariul operetei căuta cântăreţi pentru cor, m'am dus la el...

De aici s'a început activitatea lui Şaleapin; împreună cu opereta el a colindat prin oraşele mari, dealungul Volgei. Părăsind apoi opereta, vagabondă, câtă-va vreme, şi se întoarse din nou în cor, apoi ajunse în capitala Caucazului, Tiflis, unde cânta în corul operi.

El cunoştea pe din afară toate operele, având o memorie muzicală extraordinară. Într'o seară basul operi s'a'mbolnăvit, refuzând a cânta pe Mefisto în „Faust“. Opera se reprezintă după cererea generalului guvernator. Directorul de scenă întrebă pe corişti:

— Poate cineva din voi să cânte pe Mefisto?

— Şaleapin, poate — răspunse unul.

Şi seara, fără nicio repetiţie, Şaleapin a cântat pe Mefisto şi soarta lui era hotărâtă. După actul al 3-lea l'a vizitat Usatov, pe vre-

muri vestitul cântăreț al operei imperiale, acum profesor al conservatorului de la Tiflis și l'a primit ca elev gratuit în conservator.

Peste câțiva ani Șaleapin cântă la Petrograd, însă fără succes. Critica nu l'a priceput. Numai profesorul Ion Saverdov, ascultându-l în „Faust“ a spus:

— Astăzi am văzut un geniu.

III.

Pe atunci vestitul mecenat rus de la Moscova, Mamontov, arhimonionar, clădea teatrul său propriu pentru opera nouă. Cineva i-a vorbit despre Șaleapin.

Făcând cunoștința lui Mamontov, acesta îndată a priceput cu cine are de aface. Cei mai distinși profesori universitari, plătiți de Mamontov s'au ocupat de studiile și cultura lui Șaleapin. Prima apariție a lui în rolul lui Ion cel Groaznic (în opera „Pscoviteanca“ lui Rimsky-Korsacov) a fost un triumf.

După aceasta, cântă în opera „Sadko“. La spectacol asistă ocazional marele critic de artă W. Stâsov, care scrie un articol elogios despre Șaleapin.

Însă opera a mâncat o jumătate de averea lui Mamontov, cealaltă jumătate a pierdut-o la-bursă și a dat faliment. Șaleapin a fost angajat atunci la opera imperială dela Petrograd cu leafă de 1200 de ruble pe an; în timpul stagiunii, din cauza intrigilor, el a cântat numai de două ori: pe Zuniga în „Carmen“ și pe Mefisto în „Faust“, la matineu.

Acest al doilea spectacol a avut însă pentru el rezultate neașteptate.

IV.

Pe atunci, vestitul compozitor italian Arigo Boito făcea un turneu prin Europa, cu ocazia jubileului activității sale de 25 de ani. Cu 25 de ani în urmă el a prezentat la Milano opera sa „Mefisto“ care a fost fluerată. Maestrul indignat, a scos-o din repertoriu.

Au trecut ani și ani. Boito devenise celebru, însă nu voia să aprobe reprezentația lui „Mefisto“. La urma urmei, cedând cererilor, el a încuviințat reprezentația lui „Mefisto“, cu condiția, ca el singur să găsească pe artistul destinat rolului titular.

Și iată, aflându-se la Petrograd, el se duce la opera imperială ca să audă pe un „Mefisto“ în „Faust“, cu gândul că poate aici găsește ceva. Ca odinioară Usatov, și Boito vizitează pe Șaleapin în cabină și îi oferă angajament la Milano ca să cânte pe Mefisto în opera lui.

Șaleapin acceptă.

Primăvara și vara el studiază rolul lui Mefisto, învață limba italiană, face numeroase schițe pentru rol, și toamna, sosește în Italia.

V.

Aici cedez cuvântul lui Șaleapin:

— Indată după sosirea mea am aflat că toți cântăreții italieni fac o propagandă înverșunată în contra mea. Italienii se simțeau ofenșați că în spectacolul de gală va cânta un artist rus.

La prima repetiție am cântat în semi-voce. Directorul Toscanini a oprit orchestra, și se adresa către mine:

— Signor Șaleapin n'am avut onoarea de a fi fost în Moscova și a auzi vocea dv. Aș vrea să-mi arătați vocea dvoastră. •

l-am răspuns:

— Am arătat vocea mea numai profesorului meu de canto. M'a auzit maestrul Boito. Dacă nu vă place, sau eu nu voiu cânta, sau dvoastră nu veți conduce orchestra. Scurt! Toscanini n'a mai spus nimic. A înghițit răspunsul, și a tăcut. Cu două zile înainte de reprezentație m'a vizitat la hotel un oare care domn cu mânuși galbene, recomandându-se:

— Șeful „claquerilor“.

— Cu ce pot să vă servesc?

— Mi se pare că ne vom înțelege. Dacă-mi veți plăti suma pe care o promiteți pentru spectacol, agenții mei se vor lupta cu obstaculă care se pregătește contra dvoastră.

— Și dacă nu?..

— V'am spus condițiile mele.

L'am apucat frumos de ceafă, l'am dat afară din camera mea, iar eu am scris o scrisoare deschisă către intelectualitatea italiană:

— Dacă în țara voastră totul se vinde și totul se cumpără — am greșit venind aici. V'am adus creația mea artistică și aștept judecata numai acelora mă înțeleg.

VI.

Seara spectacolului.

Sala de la „Scala“ e înțesată de lume.

Boito n'a venit la teatru, așteptând în restaurantul din fața teatrului rezultatul reprezentației.

Cântă îngerii „gloria Dei“ și iată în sunetele îndrăznețe și batjocoritoare ale flautelor apare un gigant, cu umeri goi, puternici, învelit într'o manta neagră, ca un șarpe care își ridică capul d'n beznă.

Indată răsună o voce:

— Porcul de rus să se ducă la baie!..

— Tss!.. Tss!..

— Atunci nu simțeam, nu auzeam nimic — îmi povestea mie Șaleapin la 1918 — simțeam un spirit necunoscut care m'a cuprins, nu vedeam sala, nimic, și am început:

— „Ave Signor!“...

Cum am cântat, nu știu. Am auzit numai aplauze și „bis“.

„Prologul“ l'am bisat.
Cei cari au încercat să fluere, au fost imediat dați afară de publicul italian, entuziasmat.

VII.

Boito, enervat, așteapta la un pahar cu vin.

Prima știre:

— Prologul e „bisat“.

A doua:

— Apariția lui Șaleapin, fără cuvinte, în tabloul al doilea a stârnit o furtună de aplauze.

A treia:

— Balada lui Mefisto e cântată de patru ori. Publicul aclamă pe Boito.

În sfârșit după scena la Brochen, în fața lumii apărură Mefisto și autorul lui, uimiți de furtuna de aplauze și de strigăte. Și ce e interesant, în toate laudele răsuna una, destul de ciudată:

— Unde a învățat italienește? Cântă în limba lui Dante.

VIII.

Restul e cunoscut de toți.

La 1902, după spectacolele dela Milano, Paris, Londra, Berlin, Șaleapin se întoarce în patrie, decorat cu cele mai înalte distincții și iscălește angajamentul la opera imperială:

— Primul an — 45.000 ruble, pentru 20 de spectacole.

— Al doilea an — 60.000.

— Al treilea — 80.000.

El are acum palat la Petrograd, palat la Moscova, moșie în Crimeia, moșie la Castroma, — dar a rămas acelaș.

A îmbătrânit, a'nălbit, și trăește retras.

Trei ani de zile m'a studiat pe mine: nu crede în oameni.

— Dragă Leone — îmi spunea la 1917 — toate ispitele le-am întâlnit pe drumul meu. Da, câteodată... cădeam. Numai o singură ispită nu m'a doborât: ispita gloriei, cea mai strașnică.

IX.

Pentru dânsul nu există „oameni cu titluri“.

Odată un domn, destul de cunoscut în Rusia, ca un om de muzică și de teatru a îndrăznit să conducă orchestra la opera „Don Carlos“ a lui Verdi.

Șaleapin i-a zis la prima repetiție:

— Maestre! Nu ascult valthornii!

— Nu există.

— Pardon! Dă-mi partitura.

Peste vre-o câteva minute:

— Da, este....

— Mersi de 30 de ani, eu port aceleaș ciuboate.

X.

Acuma ajung la chestia cea mai grea pentru mine:

„Șaleapin a rămas la bolșevici“.

„Șaleapin e comunist“.

Șaleapin e înjurat în străinătate de ruși, cari îl desprețuesc. Lumea nu știe, nu cunoaște, că Șaleapin a părăsit Rusia cu o condiție:

— Dacă nu te întorci la ziua cutare, — soția ta și copiii vor fi împușcați.

XI.

Tragedia omului e tragedia lui proprie. Și celebrul artist, care acuma are 35 de ani de activitate — trebuie să caute azi aprobarea....

A cui?

— A „democrațiilor?“

— A „revoluționarilor?“

Marele artist își continuă activitatea sa. Să lăsăm la o parte ceia ce a făcut. (El însă a făcut lucruri frumoase).

Șaleapin nu e nici —

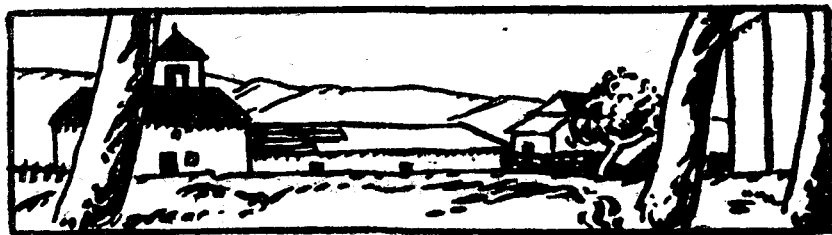
bolșevic,

nici comunist.

Și dacă noi avem nevoie să-i judecăm așa pe artiști — atunci să — „închidem prăvălia“.

LEON DONICI

Trei Crăciunuri

— Amintiri din vremea războiului —

I.

A fost în seara celui de-al treilea „Crăciun de război“. Lumina nărilor aprinse la toate casele închipuiau și acum lumina cea mare dela răsărit, dar numărul mic de colindători dovedea, că nu-i un Crăciun ca toate Crăciunurile. Bieții neputincioși, cari vestiau din casă în casă pacea și bunăînvoirea, abia trăgăneau două-trei vorbe, își primeau colacul și treceau mai departe. Simțeau și ei că nu-i lipsă de colindele lor; în inimile nevestelor cari făceau pe gazda casei răsunau acordurile altor colinzi, acorduri ce veniau de departe, de prin pustietățile Siberiei și de pe-aiurea, ori.... din vre-un fund de mormânt.... Adeseori, când porniau pe ușă, li-se îneca vorba în gât :

— Rămâi gazdă, sănătoasă....

Când ajungeau în „gruiul Natului“ se opriau, pentru ca să ridice din umeri și să ofteze. Acolo era o căsuță acoperită cu șindile, o căsuță fără lumânare și fără Crăciun, căsuța lelei Istina.

— Dacă a lăsat Dumnezeu Crăciunul — își ziceau, — de ce n'a făcut parte și acestei femei ?

Lelea Istina de trei ani n'a mai avut Crăciun. Acum trei ani încercară câțiva colindători să-i cante și ei cântecul de bucurie al Viflaimului, dar ea le-a strigat mânioasă din casă :

— Duceți-vă în treaba voastră ! Eu n'am Crăciun, așa să știți !

De-atunci i-au dat pace. Dacă se opriau totuși în dreptul caselor ei, asta o făceau numai pentru-ca să ridice din umeri și să ofteze.

Dar acum n'au oftat. În casa lelei Istina era lumânare aprinsă, o lumânare scumpă, desigur. Razele ce le arunca prin ferestre erau neasămănat mai curate și mai strălucitoare ca la alte case.

— Vedeți, — spunea unul cu numele Petre, a venit Crăciunul și la lelea Istina !

— O, nu, — răspundea celălalt, Costan, un biet om fără o mână, — sunt poate alți oameni în casă.... Lelea Istina.... nu mai are Crăciun.... Crăciunul ei s'a dus cu plutele, pe Criș în jos....

Și totuși, nu se încumetau să plece. Lumina din casa lelei Istina se reflecta pe fețele lor, o lumină dumnezeiască. Li-se părea că e lumina păcii și vreme de câte-va clipe, o priveau emoționați, reamintindu-și dureroasa poveste a lelei Istina.

II.

Povestea lelei Istina e o poveste scurtă, de-o săptămână numai, dela o Duminecă până la alta. A fost Dumineca aceea tristă, când s'a îmbolnăvit Irina, frumoasa ei fetiță de doisprezece ani. Irina era toată bucuria și mândria ei și mândria asta o simțea de câte-ori întâlnia pe dascălul satului. Dascălul îi lăuda fata, iar ei îi râdea sufletul. La examen, a pus lumea în uimire cu răspunsurile ei cuminiți și lelea Istina nu s'a putut răbda să nu strige protopopului :

— E fata mea, domnule protopop !

Și totuși după examen i-a spus Irinei că n'o mai lasă la școală în anul următor, ci trebuie să rămână acasă. Tristă din cale-afară, Irina se puse pe rugăminti :

— O, lasă-mă, mamă dragă, numai un an încă.... să învăț istoria și gramatica și geografia....

Și își repeta rugarea în toată ziua....

În Dumineca asta, înspre seară, s'a plâns că o doare gâtul. Lelea Istina a culcat-o în pat și a lecuit-o mereu cu cârpe ude. Bărbatul ei, Mitru, era dus de-acasă. Își culcă pe ceilalți doi copii, pe Niculiță și pe Ionaș și se așează la patul Irinei. O îmbuna în tot chipul, îi promitea că o lasă la școală și când la auzul acestor cuvinte Irinuța îi răspundea cu un zâmbet de fericire, socotia zâmbetul ei drept semn bun. La miezul nopții începură gemete dureroase, iar pe la cântatul cocoșilor nu mai putea nici să geamă. Când s'a crăpat de ziuă, Irina își încleștă mâinile de gâtul lelei Istinei și după un horcăit prelung îi șopti :

— Mamă dragă, eu mor....

Apoi închise ochii și..... nu-i mai deschise.

Când s'a întors badea Mitru își găsi femeia tăvălită la pământ, iar pe Niculiță și pe Ionaș țipând, prinși de poalele ei. Incercările lui de-a face pe femeie să-și vină în ori, să se pregătească de îngropare, au fost zadarnice. De-acum cât era ziua de mare, umbla dela un corn la altul al casei și se bocia :

— O, Irinuță
Draga mamei prichiduță,
Școală-mi-te, școală
Să te gat de școală,
Că ți-oi cumpăra,
Câte cărți îi vrea
Și Istoria
Și „Mografia“,
Mâncu-ți inima
Și guruța ta !

Cele pentru îngropare le-a pregătit o soră a lui badea Mitru și Miercuri pe la amiazi au îngropat-o. La cimitir s'a dus numai badea Mitru cu Niculiță. Ea a rămas acasă cu Ionaș, copilul cel mai mic, care părea bolnav, — poate de plânsul cel mult, își zicea. Își lua copilul pe brațe, îl mângăia, îl așeza în pat și îl lega la gât, apoi iar îl lua pe brațe, îl legăna și cânta :

— O, Irinuță.....

Oprindu-se de-odată, își duse mâna la frunte; privi năucă pe Ionaș, îl așeză în pat și ca ieșită din minți porni alergând spre cimitir. N'a trebuit să alerge mult. Întâlnise pe oamenii cari se întorceau dela groapă și se opri în dreptul lui Mitru.

— Mitre, fugi Mitre la oraș după doftor, că în casa noastră a intrat.... grumăzarea.

Indreptându-se apoi către o vecină, o rugă să ducă pe Niculiță la ea, să nu se molipsească și el și.... o luă la fugă înspre casă.

Când s'a întors Mitru dela oraș era către miezul nopții. Pe doftor nu l'a găsit, dar i-a lăsat vorbă să vie a doua zi. Iar pe Ionaș l'a aflat.... dându-și suflarea cea din urmă.

Lelea Istina privea pierdută, când pe Mitru, când trupul neînsuflețit al lui Ionaș. Nu plângea, nu lăcrăma și nu zicea nici-o vorbă.

În dimineața zilei următoare, după răsăritul soarelui, doi oameni aduceau pe Niculiță pe brațe. Îngălbenind, lelea Istina se apropiă de băiat și îl sărută pe frunte. Apoi căzu, leșinată, la pământ.

Veni și doftorul, ocărî pe Mitru pentru-că nu l'a chemat mai din bună vreme, scrise ceva leacuri pe seama lui Niculiță și se duse în treaba lui. Iar Joi seara, era mort și Niculiță.

Acum se rupea inima oamenilor când vedeau pe lelea Istina. Cu părul despletit, prinzând o parte de păr într'o mână și o parte în alta și trăgând din răputeri, umbla prin casă, când la Niculiță, când la Ionaș, îi săruta pe frunte și-apoi pornia prin ogradă și prin grădină. Apoi se întorcea în casă și reîncepea aceeaș scenă tristă. Nu vorbea nimănui, nu plângea și nu se bocia. Abia Sâmbătă pe la prânz, când auzi glasul clopotelor, își deschise glasul, un glas stins și răgușit, ca venit din altă lume :

— Clopotele trag,
Lasă-le să tragă,
Săptămâna 'ntregă,
Clopotele plâng,
Lasă-le să plângă,
Le-am luat în arândă !

Ii îngropară pe amândoi de-odată, Sâmbătă după amiazi. S'a dus și lelea Istina la groapă și acum părea că s'a schimbat dintr'odată. Privea liniștită cele două sicrie, suspina din când în când, iar la urmă a aruncat și ea câțiva bulgări de pământ în groapă și s'a întors cu Mitru acasă. Privirea îi era blândă, o privire din care puteai citi re-

semnarea. Se uita în curțile oamenilor, vedea pretutindeni o mișcare neobișnuită și ici-colo câte-o femeie plângând.

— Vezi Mitre, tot satul plânge de jalea noastră!

Un suspin dureros scoase acum și Mitru, el știa foarte bine de ce plâng femeile, dar, nu se încumeta să spună și Istinei. Abia Duminecă dimineața i-a spus și ei o vecină, că s'a pornit războiul.

Plecarea bărbaților la războiu a fost Duminecă seara. Un convoiu trist de bărbați și femei, cu desagi în spate înaintau către orașul din apropiere. Când au ieșit din sat se auzi glasul clopotelor și atunci se opriră toți să mai arunce o privire duioasă vetrelor părăsite. Era un sunet argințiu și jalnic în cinstea celorce mergeau să moară în pământ strein. Se făcu o tăcere religioasă și toate mâinile se îndreptară spre frunți.

— Spusu-v'am, — răcni de-odată lelea Istina, rupând tăcerea, — că săptămâna asta a fost toată a mea? Auzi Mitre? Acum trag clopotele pentru tine! Dumnezeu te ierte, Mitre!

Își îmbrățișă bărbatul, îl sărută prelung și își desfăcu pletele.

— Clopotele trag,
Lasă-le să tragă,
Săptămâna 'ntreagă,
Clopotele plâng,
Lasă-le să plângă,
Le-am luat în arândă!

* * *

Din războiu veniau scrisori pentru femei. Dar lelea Istina nu aștepta nici o scrisoare. — De-o întreba cineva de Mitru, îi spunea:

— L'am îngropat, ce cărți să mai aștept dela el?

Nu-și mai văruia casa. N'avea Paști, n'avea Rusale și n'avea nici Crăciun. Nu ieșea la povești, între femei.

— La ce? — își zicea. — Să-mi spnnă și ele că Mitrea meu a murit în Galiția?

III.

Așa s'au scurs trei Crăciunuri și lelea Istina n'a avut Crăciun. Mai erau două săptămâni până la cel de-al patrulea, când o vecină i-a adus o veste neașteptată. Un om din satul vecin, întors din Rusia spunea că s'a întâlnit cu Mitru.

— Aș! Minciuni goale, — îi răspunse lelea Istina. — Mitrea meu e mort de mult.

A doua zi s'a dus totuși în satul vecin, la omul venit din Rusia. Acela i-a spus că a fost într'un spital cu Mitru, că au ajuns amândoi de-odată prizonieri, răniți greu, aproape morți. El și-a pierdut un picior și așa... i-au dat drumul să vină acasă. Mitru s'a însănătoșit pe deplin.

— Omul ăsta a vrut numai să mă mângâie.... — își zicea când s'a întors în satul ei. — Nu mai cred nimănui....

Dar în dimineața zilei următoare, i-au adus o scrisoare și scrisoarea era dela Mitru. A fost scrisă cu câteva luni mai înainte.

Plângea, râdea și nu-și credea ochilor.

— O, Irină, unde ești? S'o citești tu....

O, Irinuță,
Draga mamei prichiduță,
Scoală-mi-te scoală....

S'a dus la primarul, la dascălul, la popa și.... i-au citit'o pe rând toți.

O cuprinse o cutremurare dulce și se înveseli de-odată. Iși vărui casa și făcu o sumedenie de colaci de Crăciun. În seara de Crăciun a aprins luminarea și aștepta cu dor pe colindători. Și dacă a văzut că nu vin, ieși în stradă și văzu pe colindătorii din Gruiu.

— Ei, Costane, Petre, veniți, colindați și la mine.... Că mi-a dat Dumnezeu.... trei Crăciunuri de-odată....

Le dete câte trei colaci.

— Spune-ți și altora, să vie să colinde....

Și veniră de-acum, unul după altul, iar ea le întindea zâmbind câte trei colaci.

— Mi-a dat Dumnezeu trei Crăciunuri de-odată, spunea tuturor, beată de fericire.

Veniră și doi băieți cu steaua, unul mare și unul mic, ca Niculiță și Ionaș. Simțea că i-se strânge inima și făcea efortări uriașe să nu lăcrimeze. De ce curg lacrimile și în seara de Crăciun?

Băieții începură cântecul:

— O, ce veste minunată,
Viflaimul ne arată....

— O, băieți, — le zise după ce isprăviră colinda, sărutându-i pe frunte și întinzându-le câte trei colaci, — spuneți prin sat, să vie toată lumea să-mi colinde.... Că mi-a dat Dumnezeu și mie.... trei Crăciunuri de-odată!

Și veniră colindătorii mereu. Târziu, târziu, când încetară de-a mai veni, simți bătăi puternice în inimă. Și apoi acordurile unei colinzi duioase, venită din depărtări imense, aceeaș colindă, care o auziau în seara asta toate nevestele satului. A ei a fost mai lungă și mai dulce că a altora, — o colindă întreită, pentru trei Crăciunuri....

SEPTIMIU POPA

Fragment dintr'un roman

— O moarte nouă —

Parcul Ioanid e cartierul bogătaşilor proaspeți. Vile mari, case greoaie, unele zidite în așa zisul stil românesc, cu acoperișele ca niște căciuli trase pe ochi — singura lor notă românească — împodobesc acest colț al Bucureștilor. Patridi își avea și el vila aici, asemănătoare cu celelalte. Ana nu o putea suferi. Când se măritase, nu avea încă un cuvânt hotărâtor în căsnicie. Răspunderea gustului cădea deci întreagă asupra soțului ei, care, ca să și-l ascundă, formulase maxima că nu e bine, dacă vrei să trăiești într'o societate, să te deosibești de ea nici chiar zidind o casă mai frumoasă, fiindcă sfidezi prostia generală, adică opinia publică.

Interiorul nu era urât. În diferitele-i călătorii prin Italia, Franța și Germania, Ana a strâns o seamă de lucruri frumoase. Peste toate mobilele și obiectele de artă stăpâna însă o răceală de muzeu. Lipsa acea iradiare de prietinie despre a cărei absență ea își dădea seama mai bine ca oricine.

Lassarde s'a plimbat prin salon admirând îndeosebi câteva porțelanuri de Saxa.

— La București, a zis, sunt o mulțime de interioare frumoase. Aceste dovedesc cât de artiști sunt românii. Sunt încântat de o seamă dintre ele.

— Vreți poate să spuneți bogate, a replicat Ana.

Patridi, ori de câteori venea vorba de casa lui, avea aceiaș ofertare.

— Nevastă-mea se plânge că e frig la noi. Dacă ar fi un copil, care să încălzească și să dea viață tuturor pânzelor de pe pereți și scaunelor și meselor...

Cernomorskii privea distrat niște desene de Carrière.

— Uite, aveți aci patru copii de Carrière, nu unul. Sunt admirabili — ce mai vreți? Eu când eram la Paris și sufeream o nouă înfrângere amoroasă — prietinii știu că sunt multe — mă duceam totdeauna la Luxembourg, în fața „Maternității“ pictorului familiar și juram că am să mă însor cu proxima ocazie.

Andrei a răs aducându-și aminte de câteva aventuri ale lui Cernomorskii.

— Carrière e prea stins, cel puțin pentru tine. Copiii lui par că sunt creșcuți cu biberonul. Peste întreagă opera acestui pictor se întinde zâmbetul maladiv pe care îl avea el în jurul gurei. Nu dă căldură, ci tristețe.

Ana a aprobat.

— Ai dreptate. E oare cum sur.

Patridi a răs.

— Ca viața de familie.

Lassarde și-a apărat compatriotul.

— E viața de oraș mare.

— Da' a răspuns Andrei. De altfel căldura unui interior nu o dau nici lucrurile din el și nici chiar viața care se petrece acolo. Un interior, ca să fie cald, trebuie să aibă o tradiție. Trebuie să se strecoare o vreme oarecare până ce se creiază legătura dintre diferitele obiecte strânse din cele patru colțuri ale lumii. E nevoie ca un scaun *empire*, de pildă, să aibă lungi colloquii nocturne și lungi explicații cu o masă *Louis Philippe*, bunăoară, până ce ajung să se înțeleagă. Altfel stau toate bătoase, așa, închise fiecare în mândria epocii din care au pornit, certate unele cu altele, și reci, cum ziceți d-stră.

Patridi l'a întrerupt malițios.

— Ai dreptate. La mama d-tale este un astfel de interior.

— Nu e. Casa mamei are dacă vrei tradiție, dar nu are nici o artă. Deasupra tuturor bibelourilor moștenite trece răsufletul unui gust de pension fără să atingă praful de pe ele.

Un fecior a intrat anunțând că masa e servită. Ana luat de braț pe Lassarde.

— Poftiți și lăudați acum, bucătăria românească.

Cernomorskii s'a precipitat.

— Eu de sigur am să o laud. Am un stomac sălbatic. Știți, eu mânânc rusește, mai ales astăzi.

Sufrageria era sobră. Un aier de solemnitate se reflecta din lustrul mobilei vechi. Trei icoane bizantine stăruiau pe peretele principal. Cernomorskii s'a închinat, răzând.

— Sfântă Maică Prea curată, ajută-mi să înghit o cină copioasă.

Ei au mâncat toți cu poftă. Vinul alb de „Dealul Mare“, dar mai ales *Cotnariul* s'au trecut repede. Patridi nu număra păharele. Nici Cernomorskii. Lassarde, corect și echilibrat, gusta cu plăcere. Retezeanu a beut și el. Ana, arzându-și pasiunea din ochi, ca din două candelăle pâlpăitoare, vorbea sfărmand mereu cuvintele în râsul ei neliniștit.

— În războiul acesta omul e de multe ori mâini, vai, adesea ori picioare și numai rare ori stomac ca acum, a zis Cernomorskii.

— Eu cred că totdeauna e stomac, a răspuns Patridi.

Lassarde mărturisea altă părere.

— N'aș putea să zic. Războiul a răscolit cele mai grele probleme sufletești ale umanității. La noi în Franța...

Cernomorskii, i-a tăiat vorba.

— Va fi răscolit la voi. Se prea poate. Noiăștia din mahalaua Europei murim fără probleme, simplu, ca gândacii în para lumânării. Pac, vine glonțul și te culci să nu te mai scoli. Aceasta-i singura problemă. Ori ce zici Retezene?

Lassarde, a continuat.

— La noi în Franța războiul a mișcat până în adâncuri sufletul poporului și noi vom învinge mai mult prin forța morală decât prin facultățile fizice, dacă vom învinge.

Ana, știindu-l pe Retezeanu mereu preocupat de problemele războiului, l-a privit lung... Andrei îngândurat a privit-o și el. Vorbele i-au căzut grele și amare.

— Nu-mi place să întrebuițez terminologia obicinuită în această discuție. Unii vorbesc de stomac, alții vorbesc de suflet, ca motive ale războiului. Mi se pare că e meschină și ridicolă o ceartă pe această temă. Războaiele sunt misterioase catastrofe cari sguduie din creștet până în tâlpi popoarele, cu sufletul lor, cu inima și cu răunchii lor cu tot. Ce vreți? Cred că trebuie să ai o inteligență înăcrită, cum e a lui Marx, sau a altui preot de altă religie, ca să te îndeletnicești cu astfel de categorisiri. Știi povestea medievală a lui Heine, cu călugărul și cu rabinul, care își lăuda fiecare pe Dumnezeuul lui, înjurându-l pe cel potrivnic. Să zicem și noi ca gingașa domniță spaniolă: nu pot să-mi dau seama care are dreptate; ceia ce știu e că amândoi put. Războiul e altceva, domnilor...

Patridi își avea concepția lui materialistă despre viață. Își făcuse studiile în Germania și cariera politică și-a început-o ca socialist. Practica vieții îi era de asemenea materialistă. Cum vorbea Andrei, l-a măsurat cu ochi ironici și i-a răspuns.

— Din punct de vedere, cum s'ar zice, mistic, vei fi având dreptate. Însă din punct de vedere științific să-mi dai voie să mă plec în fața lui Marx al cărui materialism istoric a lămurit pentru totdeauna eternele legi economice ale evoluției umane și deci ale războaielor.

Lassarde, surprinzând privirea lui Patridi, și-a apărat grăbit prietinel.

— E un reviriment chiar și în tabăra marxistă de o vreme încoaci, astfel încât catechismul formidabilului evreu nu mai stă în întregime în picioare.

Andrei a privit liniștit gestul bărbatului Anii. Obișnuita trâncăneală asupra războiului îi plictisea.

— Nu sunt mistic, azis, fiindcă din păcate mă oprește rassa latină să fiu, rassa latină și grecii și bulgarii cari vor fi și în mine ca în toți românii răsăriți dincolo de masele populare. Nici științific nu sunt. Vorbesc și eu așa...

Ana s'a cuibărit nervoasă pe scaun. Simțea și ea săgețile pe cari și le trimiteau pe de desuptul vorbelor, Patridi și Retezeanu. S'a amestecat deci în discuție impetuoasă, după cum îi era obiceiul, trimițându-i lui Andrei toată căldura gândurilor.

— Lăsați banalitățile, spuse și răspuse de către toți micii și marii savanți. Domnul Retezeanu are dreptate. Războiul e o misterioasă catastrofă. Așa e. Eu de câte ori stau singură și închid ochii, vrând să-mi creez o icoană a evenimentelor mondiale, totdeauna am grozave viziuni apocaliptice și mă întreb ce poate să însemne această nesăbuită goană spre moarte a oamenilor? Toate le înțeleg, interesele economice, cum ar zice bărbatul meu și preocupările de ordin moral, cum spune domnul Lassarde. Le înțeleg foarte bine. Dar spuneți-mi vă rog, pentru ce căsăpeala aceasta continuă? Pentru ce moartea aceasta fără răgaz? De ce vreau oamenii să moară? Eu nu pricep.

Cernomorskii a dat pe gât un pahar de cognac și a surâs.

— Fiindcă așa le place lor, scumpă doamnă. Nu râdeți. Eu

cred că oamenii iubesc tot atât de mult moartea ca și viața. Și să vă spun de ce.

Iarna trecută luptam în Galiția. O zăpadă grea și mare albea împrejurimile. Frigul umed era insuportabil. Abia scofeai nasul din tranșee și te pătrundea până la oase. Acțiunile militare se întreruseră de vr'o lună. Zile și nopți întregi nu ieșeam din bordeiul meu, unde duceam casă bună cu păduchii și cu putoarea. Trăiam, așa ce să zic, destul de bine, din ceai până în prânz și din prânz până în cină, rumegându-mi tacticos clipele. Intr'o noapte am inspectat tranșeele companiei. Se făcea o lună palidă, înspăimântată acolo pe cer și tremurătoare, ca un țipăt înăbușit al văzduhurilor. Mujicii mei miroseau ca totdeauna o mahorcă și sforăiau din greu. Totul era deci în bună ordine.

M'am întors. Din șanțul de legătură, dintr'o parte mai ridicată, am aruncat o privire asupra câmpului din față. Pe ici pe colo câte un arbore sgribura singuratic. Incolo pacea albă a nămeților se întindea fără de hotare. Pacea lui Dumnezeu. Par'că și-ar fi întins Preasfântul barba peste pământ, să ne mai potolească: — stați aci diavoli împelițați, stați aci la sânul meu și nu vă mai omorâți?... Nu știu cum să vă spun, uitându-mă în lumina jucăușe a zăpezii, am avut întâia oară în viață fiorul mare al nemărginirii și am rămas multă vreme privind încremenit înaintea mea.

A doua noapte ademenit de acelaș peisagiu, m'am reîntors. Luna era și mai palidă. Mâini nevăzute îi fluturau vâlul alb de logodnică a singurătății. M'am uitat din nou pe câmp. Era acelaș. Undeva, la marginea zării, am văzut un punct alb care se deslușea din ce în ce mai mult imaginației mele, prinzând ca prin farmec chipul unei femei. Imi părea că halucinez. M'am frecat la ochi și am privit iară, încordându-mi toată atențiunea. Hotărât, că era o femeie. Se înălța albă din albul zăpezii și sveltă și surzătoare.

Aveam cu mine ordonanța, un siberian din guvernamentul Tobolskului. Zic, Grișo, ce vezi tu acolo! Și i-am arătat direcția. S'a uitat lung și a prins să zâmbească cu gura lui lătăreață. Zice, mi-se pare că ar fi o femeie. Ce femeie să fie acolo, măi Grișo, după tranșeele germane? Îl întreb eu plin de nedumeriri. Te pomenești c'o fi moartea, vași *blagorodie*, mi-a răspuns el cu nepăsarea lui de țaran pățit. Și ne-am dus să ne culcăm.

A treia noapte iar am ieșit. Vedenia mea era la locul ei impenetrabilă și chemătoare. Intreaga companie o vedea. Le vorbise Grișa flăcăilor. A pătra zi a văzut-o regimentul. La început ne-a înspăimântat. Pe urmă ne-am obicinuit cu ea și am îndrăgit-o. De multe ori ieșeam noaptea să povestim potoliți sub privirile ei de ghiață, despre necazurile noastre de acasă, despre femei și mame. Ajunsese un fel de tainică tovarășe de care nu ne-am fi despărțit bucuroși, astfel încât ne merse vestea în întreaga armată și am fost botezați prietinii morții, adecă, regimentul prietenilor morții.

Intr'o zi am primit ordin să atacăm tranșeele din față, pentru o rectificare de front. Operația a fost executată întocmai cum scrie la

reglement. Germanii au părăsit buluc prima linie de tranșee. Au pierit destui și dintre ai noștri. Când m'am uitat la morți, cu bărbile lor stufoase și înfășurați într'o aureolă de sânge, toți mi-au părut liniștiți și culcați plin de împăcare pe zăpadă, în brațele morții, ca în brațele eternității. Pe mine, firește, ca toate amantele, m'a înșelat și aceasta. A doua noapte am revăzut-o în fața tranșeelor tot atât de albă, tot atât de sveltă și tot atât de surâzătoare.

— Frumoasă moarte, a zis Patridi râzând sarcastic.

— Par' c'ar fi trimis'o pe pământ Dostoiewskii, a adăugat Lassarde văzând și el.

— Nu știu cine a trimis-o, a răspuns Cernomorskii înfierbântat. Dostoiewskii sau altă căpăfână mare ca a lui. Vre-un Dumnezeu. Ceiace știu e că am văzut-o, cum te văd pe tine Lassarde. Cât despre frumusețea ei, vă jur că era frumoasă. Și când mă gândesc că în clipa în care o vedeam eu cu Grișa, milioane de alți semeni de ai mei o vedeau deopotrivă de răpitoare pe toate continentele, pe uscat și pe apă, din tranșee și din submarine, albi și negri, creștini și păgâni, dușmani și prietini, cum să nu vă spun doamnă, că oamenii iubesc tot atât de mult moartea ca și viața. Ori poate și mai mult.

Ana cutremurată de avalanșa de imagini a rusului, privindu-l, a murmurat.

— Se vede că am ajuns la acel grad de înălțare sufletească, sau de depravare, încât într'adevăr ai dreptate, și astăzi suntem în stare să confundăm moartea cu viața.

Patridi a schimbat un zâmbet plin de înțeles cu Lassarde.

— Dumneata, domnule conte, ai văzut pe front această ciudată femeie a prietinelui dumitale? Văd că nevasta mea e foarte impresionată. Spune.

Lassarde a râs.

— Nu. N'am văzut-o. Poate nu eram pe front în vremea aceea. Știu eu....

Cernomorskii, încolțit, s'a trezit puțin din aprinsa-i pornire.

— Vedeți, îmi pare rău că mi-am dat drumul în fața d-voastră, a zis, puțin cam stingherit. D-voastră nu puteți să mă înțelegeți. Noi rușii avem — cum să vă spun — o inteligență dorsală care simte adevărurile, fără a le putea exprima în formule algebrice latine.

Retezeanu, care urmărise cu plăcere povestea lui Cernomorskii, zâmbind plin de bunăvoință l'a bătut pe umăr.

— Scumpul meu mastodont sensitiv, i-a zis, numai noi gustăm cu plăcere pelinul morții. Nu te supăra. Eu te înțeleg. Fiecare epocă își are moartea ei. Aceasta pe care o descrii tu, dragă Kostia, e moartea nouă, îndrumătoarea epocii noastre. Până acum imaginația populară, singura în stare să lumineze marile adevăruri, zugrăvea moartea în chip de femeie bătrână, o hârcă îndoliată care venea noaptea să te strângă de gât în pat, ori, când era mai năpraznică, se făcea cu coasa în mână, fulgerătoare și rea. Astăzi aceiași imaginație populară va trebui s'o adopte așa cum ai văzut-o tu, iubite prietino. Nu râde, Lassarde. Adineaori, când povesteai Cernomorskii, am vă-

zut-o și eu reflectându-se pe chelia sa timpurie, întocmai cum a văzut-o el pe câmpiile Galiției.

Patrîdi și-a mai turnat un păhărel de cognac, dupăce a turnat și celorlalți.

— Nu fiți macabri, pentru Dumnezeu, mai ales după o masă atât de bună. Ce avem noi acum cu moartea? Lăsați-o acolo unde va fi. Să trăim, domnilor! Lassarde, închinând, a aruncat o săgeată perfidă.

— Să trăim și să ne întoarcem din război mai puțin înarmați de moarte decât amicul meu Retezeanu și mai puțin slabi. Nu-i așa, doamnă?

Obrăznicia lui Lassarde era cu mult prea străvezie decât să nu o poată brava Ana, obicinuită să înfrunte orice.

— Amorul morții e suprema pasiune, a zis îmbrățișându-l pe Andrei cu privirile, astfel că domnul Retezeanu nu-mi pare slab fiindcă-l are. Vedeți, că v'ați adresat greșit cu întrebarea. Prea sunt prietina domnului Retezeanu și prea sunt femeie, ca dumnealui să nu crească în ochii mei prin această dragoste.

Cernomorskii a golit păhărelul și a strigat voios.

— Bravo, doamnă, bravo! Eu am nevoie totdeauna de cineva care să-mi traducă vorbele, ori în ce limbă ași vorbi. Spuneți-le, vă rog, spune-le tu, Retezene, ce am voit să zic. Lîmpede, așa, de două ori doi fac patru, ca să nu mai fiu ridicol.

Retezeanu, potolit, și-a continuat vorba, neînregistrând nici răutatea prietenului său, nici mărturisirea Anii și nici crunta privire a lui Patrîdi.

— Moartea, a zis, era până acum silnică, fiindcă era individuală. De aceea era urâtă și bătrână. Moartea de azi, întrucât cu prima lovitură de tun a acestui război s'a prăpădit poate și cel din urmă rest al principiului individualității, moartea de azi, ridicată pe aripile nebuniei colective, s'a făcut frumoasă și nu mai vine ea la noi, ci mergem noi la ea.

Fiecare vorbă a lui Retezeanu a sburat pe o undă de simțire întunecată în odaie. Neagra solemnitate a sentințelor lui i-a cucerit de astă dată pentru o clipă pe toți, Cernomorskii s'a ridicat în picioare, cu paharul în mână.

— Trăiască moartea, a strigat, așezându-se din nou pe scaun și acoperindu-și fața.

Patrîdi, nemișcat, și-a împietrit într'un zâmbet toate tenebrele sufletului. Lui Lassarde i-s'a sporit paloarea cu o nuanță verzuie. Ana, răsărind par'că din inimile rănite ale celor patru bărbați, roșie, ca o floare a pasiunii, răspânda în jur fermecătoarele otrăvuri ale frumuseții, ca și cum ea singură ar fi cuprins întreg sensul cuvintelor ce s'au rostit, ca și cum ea singură, asemeni unui satanic trandafir al morții, ar fi concentrat în ea esența tragicelor constatări ce se făcuseră.

Au urmat apoi câteva momente de tăcere. Cernomorskii, ridicându-și privirile, s'a uitat instinctiv la stăpâna casei.

— Ești mai frumoasă, i-a șoptit.

— Decât cine? l'a întrebat Ana.

— Decât moartea...

Un hohot de râs a fost răspunsul Anii. Toți ceilalți au tresărit. Râsul ei le-a străbătut în suflete prelung, ca un țipăt în niște biserici pustii.

— Ce e? Ce e? a întrebat Patridi enervat.

— Nimic. Nimic, a răspuns Cernomorskii dulceag și rușinat.

— Nimic, a răspuns și Ana, adevărat, nu, este ceva, o prostie rusească, dacă îmi permite contele Cernomorskii.

— O, mă rog, toate prostiile sunt rusești. Aveți dreptate.

Retezeanu, contrariat, s'a încrunțat și el.

— Ce e?

Nu-i plăceau salturile în conversație. Le botezase vrăbii intelectuale ale nevropaților.

Ana, în loc de răspuns, fără a da vr'o atenție nici bărbatului, isprăvind-și pe îndelete râsul, și redevenind gânditoare pe măsură ce se pătrundea de sinistrul compliment al rusului, l-a privit pe acesta cu stăruință câteva momente drept în crucea ochilor. Ideia că ar putea fi ea femeia de ghiță a imaginației lui Cernomorskii spre care se îndreaptă frenetici milioane de bărbați, cei mai adevărați bărbați ai lumii, a cutremurat-o. Un val de voluptate a încins-o din creștet până în tălpi.

Lassarde, subliniind cu un surâs ridicolul supărărilor lui Patridi și Retezeanu, deopotrivă de autoritari amândoi, a încercat să schimbe vorba, punându-i Anii o întrebare anodină. Ana nu i-a răspuns.

— Ce curios, a zis furată de gânduri, ce curios e, toate popoarele văd moartea în feminini Spuneți-mi de ce?

Cernomovskii era gata cu răspunsul. Patridi i-s'a așezat însă cu hotărâre de-a curmezișul.

— A, un, încetați, vă rog, cu acest filozofism nesuferit. Dumneata, domnule Lassarde, care surâzi — și ai tot dreptul să surâzi — să știi că boala aceasta, filozofismul acesta maladiv, frecvent mai ales la femeile noastre nemuncite, e de origine franceză. Nu zic că la dumneavoastră acasă e tot așa, dar îl exportați cu prisosință mai ales prin poezii mediocri pe cari îi aveți acum — niște cotoi lirici cari umplu biblioteca nevastii mele, miorlăind fiecare în parte câte o întrebare asupra unei probleme rezolvită de mult de către oamenii sănătoși. De ce? De ne-ce? Cum? Când? Unde? Până când?

Retezeanu asculta ironic această ieșire a lui Patridi. Ana se impacienta.

— Da, să știți că este așa. Și să mai știți că acest filozofism nu se potrivește de loc cu firea poporului nostru. Vedeti, eu prin părinții mei sunt de curând venit în această țară. Uitați-vă de altfel la mine și dați-vă repede seama că nu sunt latin dela Dunăre. Am învățat să iubesc însă și să mă confund chiar cu sufletul românilor. Românul e *fleac*, cum se spune aici printr'un calificativ, care nu se poate traduce în altă limbă. E fleac românul, adevărat un om extrem de agreabil, sim-

plu, fin și plin de grație, care nu te supără insistând prea mult, fie în bine fie în rău, asupra lucrurilor, nici nu te urmărește cu o tenacitate de protestant, până în pânzele albe, dacă i-ai greșit ceva. E fleac, adecă generos, fără să-și facă un sistem din generozitate și plin de talent, fără să-și facă economia rațională a talentului. El urmărește o credință exact atâta cât poate s'o urmărească, fără a trage și ultimele consecințe din ea. În sfârșit românul e o ființă nebănuit de simpatică prin faptul că nu-ți pune și nu-și pune întrebări asupra cărora ar trebui să-ți dea sau să-și dea un răspuns tulburător. Ei bine, fa-țeți, vă rog, onoare acestui spirit românesc și nu mai insistați asupra unei probleme prea interesantă, o recunosc, dar prea tulburătoare.

Sarcasmul lui Patridi era destul de accentuat, ca să nu-i poată opune măsura echivalentă altcineva decât Ana.

— Cunoșc teoria voastră, a noilor veniți, a zis ea vădind un ușor dispreț. Noi autohtonii avem însă altă părere despre noi și botezăm discreție, ceace nu înțelegeți voi, meridionali balcanici, zgomotoși și lipsiți de supremul dar al ironiei.

Discuția a luat apoi sfârșit. Ana însăși, după câteva clipe, a îndrumat-o pe calea normală a banalității. Când s'au sculat să plece Rezeanu a sărutat ultimul mâna amantei sale.

— Mâine te aștept, i-a șoptit ea, strângându-i cu putere mâna. În cuibul nostru...

EUGEN GOGA

GAZETA RIMATĂ

Daruri de Crăciun

O, Moș Crăciun, bătrân simpatic
Cu barba albă, ca de nea,
Pornești din nou cu pas iernatic
In lung turneu prin țara mea.
In traista ta cea fermecată
Porți nuci de aur și colaci,
Soldați de plumb, păpuși de vată,
Și basme pentru cei săraci...
Permite deci, Crăciune sfinte,
Moșneag etern rătăcitor
Să-ți adreseze-o rugămintă
Umilul tău admirator.
Să-mi faci și mie o plăcere,
Am și eu câțiva protejați,
Trimite cele ce ți-oi cere
Creștinilor mai jos notați.

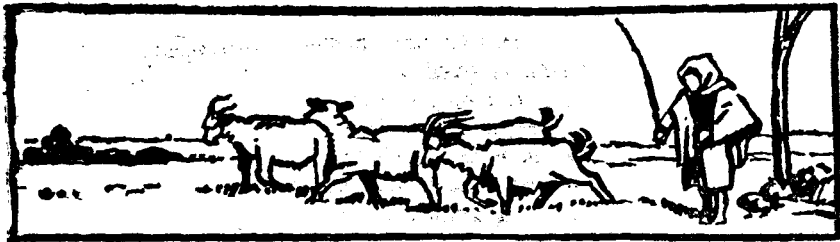
Bărbați politici sunt cu toții,
Deci, fii cu ei . . . . . politicoș,
Să nu le dai, prea mult, emoții,
Și fă-le, câteun dar frumos.
Inscrie 'n condicele tale
Pe bravul general Moșoi,
Cu două sute de sarmale
Și opt piftii cu usturoi,
Căci am aflat dintr'o poveste
Unde-am zărit ochii tăi blânzi
Că marele tău suflet este
Milos cu oamenii flămânzi...
Apoi, un alt român de viță,
Zis Roman Deneș din Mediaș
Ar bea un pic de șligoviță
Dă-i un clondir, nu fii vrăjmaș.
Dobrescu-i fără de speranță,
Un procuror l'a urgisit,
Trimite iute-o „ordonanță“,
Să nu mai fie urmărit.
Știi, Lupu-a traversat Oceanu
Doar' cu doi poli în buzunar,
Alină-i, dacă poți, aleanu:
Du-i dela Goldstein, un dolar.

Dă-i, Moș Crăciune pân'la anu,
Subtilului estetician,
Părintelui Agârbiceanu,
Un loc de academician;
Iar lui Boilă, care-o 'ngândă
Pe limba nostr' atât de rar,
Dă-i o gramatică română
Și, dacă ai, și-un dicționar.
Lui Măniu, Dumnezeu să-l ție,
Că e bărbat evlavios,
Mai dă-i puțină bărbăție,
Să nu mai fie-așa sfios.
Ar vrea și el să țin 'odată
Un expozeu inteligent,
La noapte, pune-i deci în gھیată
Și lui, o leacă de talent.

Să nu faci vreo deosebire,
Cu nimenea să nu fii crud,
Lui Rozenhal dă-i o Psaltire,
Lui A. C. Cuza un Talmud,
Lui Mihali un . . . . tort de ouă,
Și-un scaun de senator, etern, --
Dă țării o valută nouă,
Sau cel puțin un nou guvern....

. UN ANONIM GENEROS

Iarăși chestiunea raporturilor româno-ruse

— In jurul interviewului d-rului Rakowski —

Chestiunea unei înțelegeri și a reluării raporturilor între Rusia și România a devenit iarăși la ordinea zilei.

Avem impresia că, de astă dată, discuțiunile despre cari se vorbește că le-ar fi început la Lausanne ministrul nostru de externe d. Duca cu d. Cicerin, au o aparență, cel puțin, de mai multă seriozitate. Este greu de spus însă dacă ele vor duce la vre-un rezultat, și aceasta, din două motive cari ni se par nouă deopotrivă de importante: 1. Fiindcă Sovietele, deși se mențin de atâția ani la putere, nu prezintă totuși destule garanții de seriozitate și durabilitate; și 2. Fiindcă problema unei înțelegeri ruso-române nu este numai o chestiune ruso-română sau româno-rusă, ci o chestiune de ordin european asupra căreia au de zis ceva și marile puteri cu cari suntem în alianță.

Ziarul bucureștean „Adevărul“ a adus mai zilele trecute un interview obținut de către d. Iacob Rosenthal, directorul și reprezentantul său special la Lausanne, d-lui dr. Rakowski, interview care face încă obiectul preocupărilor aceluia ziar, în timp ce el este total ignorat de restul presei românești. In ce ne privește, și fără să exagerăm nici în plus nici în minus valoarea in-

terviewului în chestiune, socotim că declarațiile doctorului dobrogean, ajuns astăzi să conducă o Ucraină fictivă, n'au de loc importanța ce li se atribuie de către interesați, și aceasta, pentru bunul cuvânt că noi nu suntem de părerea d-lui Iacob Rosenthal care-și inchipuie că d-rul Rakowski ar putea fi o piedică în calea unei împăcări ruso-române. După cum am mai afirmat aci, politica externă a Rusiei se face și este condusă de la Moscova de către Ruși, cari sunt, în această privință, în continuitate de tradiție. Și la Moscova nu se va renunța niciodată, orice guvern ar fi la putere și orice regim ar cârmui Rusia, la politica permanentă de expansiune slavă. Despre aceasta ne dăm bine seama noi, cari suntem Români, și toți ceilalți Români cari conduc fie destinele țării, fie opinia publică românească.

S'ar părea însă că și Aliații ar dori înfăptuirea unei apropieri româno-ruse. D. Vaida, de pildă, când a umblat pe la Londra cu prilejul scurtei sale călătorii politice, a fost îndemnat de d. Lloyd George să încerce o înțelegere cu Rușii. Pe vremea aceea d. Lloyd George era, dupăcum se știe, un mare prieten al bolșevicilor. Dar dacă aceste începuturi ale d-lui Vaida n'au avut o urmare mai serioasă, mobilul nu tre-

bue căutat în căderea dela putere a d-sale, cum afirmă însuși d. Vaida, cu o naivitate care-i trădează fondul capacității și seriozității sale politice. Fie sigur d. Vaida că nu din pricina acestei căderi, a căzut și o politică de relațiuni externe care nu putea fi de loc numai a d-sale, ci a intereselor superioare ale țării acesteia, — permanente pe de-asupra capetelor oamenilor sau a guvernelor ei efemere. Cine s'a opus pe acea vreme în mod categoric la o înțelegere a României cu Rusia, a fost o mare putere aliată de al cărei cuvânt noi trebuie să ținem seamă totdeauna. Să nu se uite că Polonia fusese atacată de bolșevici după ce începuse d. Vaida tratativele cu Moscova, și Franța, aliata Poloniei, nu putea admite o înțelegere a noastră cu Rușii, după cum nu o puteam admite nici noi fără să comitem o gravă greșală politică, — ale cărei consecințe aveam să le suportăm indirect sau poate chiar direct, — lăsând Polonia pradă imperialismului rus.

Astăzi însă, în urma schimbărilor survenite în problemele orientale, situația este cu totul alta, de aceea încercările d-lui Duca sunt susceptibile să ajungă la un bun sfârșit, și n'ar fi de mirare că ele să ajungă, în ciuda tâmbălăului pe care îl fac cu atâta lipsă de tact, în jurul acestei chestiuni, ziarele d-lui Rosenthal.

Firește că, după cum nici în trecut, noi n'am putut încheia cu bolșevicii o pace pe temeiul acestor ridicule pretențiuni de plebiscit în Basarabia, de care vorbește d-rul Rakowski în interviul său, tot așa nici astăzi nu vom sta de vorbă, dacă Rușii vor fi atât de

naivi încât să urmeze sugestiunile dobrogeanului prezident de operetă. Pacea cu Rusia nu poate să însemne pentru noi decât aranjarea unei situațiuni date, asupra căreia nimeni în această țară nu înțelege să mai discute. D. dr. Rakowski ne vorbește prin intermediul „Adevărului“ pus cu atâta amabilitate la dispoziția d-sale, de interesele cari dictează României să încheie cât mai curând o pace cu Rusia. Oamenii noștri de stat regretă că n'au la dispoziția lor ziare bolșevice pentru a arăta la rândul-le interesele, cel puțin tot atât de mari, pe cari Rusia le are de a încheia urgent o pace sinceră cu noi. Și regretă cu atât mai mult, cu cât ei au credința că, printre foarte numeroșii analfabeți cari conduc astăzi Rusia, s'ar găsi de sigur, și o seamă de oameni cumiți cari, știind să scrie și să citească, s'ar lăsa în cele din urmă convinși și ar renunța, pentru moment măcar, la o politică agresivă față de un stat vecin care n'a manifestat nici o voință de ceartă cu Sovietele.

Intrucât privește amenințarea d-rului Rakowski cu o Rusie țaristă care ar cere înapoi Basarabia, noi răspundem cu increderea pe care o avem în vitalitatea poporului nostru, în dreptatea cauzei pe care o reprezentăm, și cu recunoașterea unanimă a drepturilor noastre în Basarabia, de către Aliiați. Iar dacă toate acestea nu sunt de ajuns, vom răspunde la timpul necesar cu sângele nostru al tuturor, fiindcă la Basarabia nu vom renunța niciodată.

CRONICARUL CARPAȚILOR

INSEMNĂRI

O colaborare prețioasă. Suntem fericiți că putem să aducem cetitorilor noștri, ca dar de Sărbători, colaborarea prețioasă a d-lui general Averescu. Articolul pe care îl publicăm în acest număr este o privire generală asupra „Bătăliei de pe Argeș”, alcătuind introducerea unei monografii pe care fostul comandat glorios al războiului de desrobire a Ardealului, a închinat-o luptelor din fața Bucureștilor. D-nul general Averescu ne-a făgăduit regulata d-sale colaborare, și *Țara Noastră* își va face o deosebită cinste adăpostind în paginile ei scrisul strălucitului îndrumător de oaste, — și de suflet.

Intre politică și literatură. Un redactor al ziarului *Patria* care ține să rămână anonim (și care, prin urmare, are o adâncă repulsiune pentru toți cei cari iscălesc numai cu un simplu pseudonim) încearcă să răspundă articolului „Orizonturile literaturii regionaliste”, apărut în *Țara Noastră*, și, atribuindu-l d-lui Octavian Goga, reeditează vechile clișee insultătoare ale polemiciștilor partidului național, împotriva conducătorului acestei reviste. Mă simt dator să dau, confrăților mei, o scurtă lămurire. Nu credeam ca simplele mele notițe critice (în cari, mărturisesc, talentul de novelist al d-lui Ion Agârbiceanu era înfățișat într-o lumină puțin favorabilă) să răscolească atâta ură politică; dar, pentru că *Patria* se solidarizează așa de fanatic cu proza directorului ei, mă grăbesc să revendic răspunderea scrisului meu, desvăluind misterul unui pseudonim înocent. Mă încearcă oarecari reminiscențe de fostluptător pe front, ies din tranșee, și aștept partea mea de injurie confrățească. Orice s'ar întâmpla,

voi răspunde însă ca și Galileu: *E-pur si muove!* Pot să infrunt afurisenia consistoriului din Blaj, blestemele comitetului de o sută, pedeapsa *Patriei*, sunt în stare să îndur groaznice chinuri, merg cu eroismul până la audierea unui expozeu de trei ore al d-lui Iuliu Maniu, dar nu voi consimți să declar niciodată altceva, decât că: d-nul Ion Agârbiceanu scrie prost. Și acum... să vie potopul! — *Alexandru Hodoș*.

Anafema Blajului. Consistoriul metropolitan din Blaj, care depozitează astăzi cinstitele interese ale bisericii greco-catolice din Ardeal, a avut din nou un gest inteligent și plin de bun simț interzicând d-lui dr. Elie Dăianu, protopopul Clujului, și noul senator al Albei-Iuliei, să-și exercite mandatul primit din partea alegătorilor. Nu discutăm acum chestiunea dacă metropolia din Blaj poate exercita acest control asupra Parlamentului țării, hotărând cine poate și cine nu poate lua parte la ședințele lui. Constatăm însă că șefii actuali ai bisericii gr.-catolice transformă această instituție într-o sucursală politică. N'avem, deocamdată, nimic de zis. S'ar putea însă ca, odată și odată, să ne spunem și noi verdictul nostru, care, nu știm dacă va fi impresionant sau ba, dar ceeace știm e că va ușura simțitor bugetul Statului.

Un om delicat. Aflăm cu o deosebită plăcere că fostul deputat al Arpașului, d-nul dr. Aurel Dobrescu, are de gând să facă proces de presă *Țării Noastre* pentru o notiță care i s'a părut jicnitoare. În deosebi, admirăm delicatețea acestui dîstins fruntaș, care a fost tratat drept „asasin” vreme de

doi ani, de către ziarul guvernului actual, și împotriva căruia s'a scris o înfiorătoare broșură cu destăinuri precise, n'a găsit cu cale să releveze **acele** acuzații, ci s'a supărat pe noi, fiindcă l'am numit „derviș urlător“. E foarte bine așa. Ca să se știe însă despre ce e vorba, vom arăta din nou că d-nul dr. Aurel Dobrescu a trecut demult în conștiința slujnicilor din Brașov ca o reală primejdie. Sau, ca să vorbim pe șleau, fără metafore, vom reaminti că de trei ani d-sa suportă acuzația că și-a asasinat servitoarea și apoi ordonanța, fără ca să ceară lămurirea acestei penibile și tenebroase afaceri. Până acum, l'a apărat imunitatea parlamentară. Ne pare bine că, de data aceasta, se vor putea limpezi lucrurile. Numai să nu se răsgândească, bietul calomniat !

La cuțite! — Ziarul *Patria* e foarte îngrijat de... frământările cari au loc în sânul partidului poporului. A auzit dela congresul din Sibiiu, sau de alt undeva, că e vorba despre o „desbinare“, și cum e milos din fire, nu mai poate de supărare. În special, dă pe față, cu foarte multe amănunte o gravă, extrem de gravă neînțelegere între d. general Averescu și d. Octavian Goga.

Gentili cum suntem și noi, ne grăbim să complectăm informațiile *Patriei* cu lucruri noi. Iată: nu numai că în partidul poporului s'a înregistrat o ruptură grozavă, dar aflăm pozitiv că d-nii general Averescu și Octavian Goga sunt, cum se zice, — la cuțite.

Nu se ofere nimeni din partidul național să-i impace? Haide, domnilor, un gest generos, ce Dumnezeu.....

Am fost șapte, suntem opt. — Gazetele partidului național (și aceea a d-lui Ion Agârbiceanu, cași aceea a d-lui Albert Honigman) dădeau de

veste acum câtva timp că partidul poporului din Transilvania nu numără mai mult de șapte membri. Acum, după ce numai la congresul dela Sibiiu, au luat parte peste o sută de delegați ardeleni, — ne-am făcut desigur vre-o..... opt.

Avem speranța că, incurând, — la viitoarele alegeri poate, — numărul nostru va crește până la nouă..... Cine poate să știe?

Cine provoacă. — De când cu așa zisele turburări antisemite, unele ziare dela București, au înebunit de-abinelea. În fiecare zi un articol cel puțin, o informație măcar, despre această inventată chestie antisemită, și despre indignarea care a cuprins Europa auzind faptele intoleranților barbari dela Dunăre. Ba că la Lausanne era să se împotmolească conferința pe această chestie, ba că Anglia nu vrea să ne mai păsuiască cu plata datoriilor, ba că, în sfârșit, Rakowski și-a renoit disprețul față de o țară atât de puțin ospitalieră.

Și așa mai departe ! Ele nu ostenesec să dea curs oricărei stupidități care ne-a pus într'o lumină cât de cât nefavorabilă. Și toate astea, firește, din pură dragoste pentru țara pe pământul căreia mănâncă o pâine atât de albă, atât de ieftină și atât de ușoară....

Mai zilele trecute una din aceste gazete spunea că, întrebând ce părere are despre țara noastră, un american a răspuns : Are petrol și e antisemită. Înțelegeți cum devine cazul, prin urmare : Astămpărați-vă că de nu, ați pățit-o cu americanii !

Ei bine, răspundem acestor ipohimeni s'o lase mai domol cu amenințările, că nu ne înspăimântă. A văzut țara asta altele mai grele în trecutul ei, și tot n'a pierit. Ne batem joc de opinia presei mercenare, de aci sau de

aiurea. Și-i sfătuim să mai înceteze cu chestia antisemită, fiindcă vor sfârși prin a creia, într'adevăr, un curent antisemit printre cetitorii lor.

Moșiile contelui Bethlen. La Budapesta s'a început de câteva zile un neobișnuit proces: guvernul ungureșc, vrea să confişte averea imensă a contelui Karolyi, pe care îl consideră ca trădător de țară.

Nu ne interesează această concepțiune despre justiție a guvernului ungureșc. Confiscarea averilor lui Karolyi — astăzi un emigrant sărac, căzut în atmosfera cam dubioasă a unui socialism exagerat, — ne readuce însă în memorie penibila stăruință a actualului ministru președinte al Ungariei, făcută pe lângă guvernul român pentru

a-și conserva moșiile lui din Ardeal. Cititorii își aduc aminte, de sigur, cum anul trecut, nobilul conte a căutat, prin subterfugii cari mai de cari mai desgustătoare și mai degradante, să-și apere de expropriere niște pământuri cari, după concepția noastră, trebuie să treacă în stăpânirea acelor cari le muncesc.

Ce-ar zice însă șeful reacțiunii maghiare dacă, considerându-l, la rândul-ne, trădător al României, de a cărei cetățenie nu s'a lepădat încă din motive binecuvântate, i-am confisca moșiile, așa cum el încearcă să facă astăzi cu averile contelui Karolyi?

O întrebare, așa, ca din întâmplare, la care însă tare am dori să avem un răspuns...

Țara Noastră

Către cetitorii!

Suntem fericiți, că *Majestatea Sa Regina Maria*, ascultând dorința noastră, care interpreta sentimentul unanim al cetitorilor, a binevoit să onoreze revista „Țara noastră”, acordându-i, cu prilejul sărbătorilor, aceste mișcătoare și strălucite rânduri. Din poezia lor caldă se resimte marele sbucium care a urzit istoria neamului și care în zile de glorioasă epopeie împlinind hotarele străbune, a legat pe veci sufletul Dinastiei de destinele neamului. Exprimăm și în acest loc gratitudinea noastră pentru paginile smulse dintr'o nemărginită dragoste de țară, chemată să lumineze ca o slovă de catechism în toate inimile românești.

ȚARA NOASTRĂ

Regina tuturor Românilor

Pentru urechea multora este poate un cuvânt de mare podoabă, un titlu de cea mai înaltă treaptă, de care orice femeie ar fi mândră, după ce l'a râvnit și i s'a dat: **Regina tuturor Românilor.**

Pentru mine însă are un înțeles sfânt. Mi se pare un ecou care vine de foarte departe, ca murmurul multor buze dintr'o vreme de încercare grea și desnădejde amară. Pentru mine înseamnă lacrimi și in-nuri de binecuvântare: **Regina tuturor Românilor.**

Inchizând ochii o clipă, îmi răsar vedenii în față, una după alta, cu atâta putere, că le retrăiesc iarăș pe toate. Sunt arătări fără număr, care se ivesc tulburătoare. Văd trenuri încărcate cu tineri veseli, plini de sănătate, cu flori la chipiu, mânași de cântec, în drum spre bătaie. Am venit înaintea lor să-i văd trecând și să le aduc prinosul meu, cu brațele încărcate de flori, cu genele pline de lacrimi. Ei sunt fericiți că ne zăresc în ceasul plecării, și când trenul se urnește din gară, un strigăt răsună, ca o urare de vișor, din piepturile lor: **La revedere! la revedere! să trăești, să ajungi Regina tuturor Românilor!**

Mai în urmă însă, văd un lung convoi de paturi și cum trec printre rânduri, capete obosite se ridică, capete rănite, capete înfășurate... Brațele se întind spre mine și din pădurea lor, o mână mutilată mă chiamă. Mă aplec asupra celui mai schilav și aceleas vorbe mă primesc, de astădată rostite rar, ca fluturate de apăsarea morței. Răsunetul lor se repetă la înfinit și mă însoțește în cale, ca o chemare de nădejde ori ca un îndemn de scăpare: **Să trăiești, să ajungi Regina tuturor Românilor!**

Spitalele reapar mereu, nesfârșitele spitale, din ce în ce mai nenorocite, din ce în ce mai sărace, căci sunt spitalele exilului, spitalele de mai târziu, ale celor cari au trebuit să-și părăsească căminurile, avuturile și tot ce fusese al lor. Multe nu sunt decât cocioabe cu paturi de scânduri tari și goale, ranișii tremură căci iarna e aspră și lemnele sunt rare. Eu nu mai am flori în mână și un vâl negru îmi acopere capul plecat, iar inima mi-e grea ca oțelul... În greutatea care mă încovoaiă la pământ e inima poporului meu, caldă și înțelegătoare. Ei mă simt a lor, una cu chinul înfrigurat și cu nădejdea nedeslegată încă, și eu pricep în acele clipe că fața mea brăzdată de lacrimi a devenit atunci în adevăr pentru ei o față de mamă. Bărăcile sunt întunecoase. Au fost atât de grabnic înfiripate, încât vântul iernei suflă prin ele. Glasul ranișilor se înmoaie, slăbit de suferințe, privirile cari mă pironesc sunt rătăcite, mâinile cari vor să mă reție sunt albe ca de schelet. Dar ca

un lung suspin purtat de vânt, mă ating vechile cuvinte, revărsarea urărilor vitejești: **Regina tuturor Românilor...** Șoptite de muribunzi în acest ceas, în atmosfera mocnită, ele sunt mai mult decât o dorință, mai mult ca o blagoslovire, sunt agățarea înfiorată de o speranță pe care o încarnez eu, și la care tind ei din preajma umbrelor de veci. Ieșind din încăperile strâmte ale suferinței, eu ridic brațele spre cer și din nemărginirea mută aș vrea un răspuns la eterna întrebare, care sapă în adâncul inimei omenеști: **De ce? De ce?**

* * *

Iată-mă în tranșee... Mă strecor pe tăcute în labirintul căilor ascunse, cu picioarele înfundate în noroi. Soldații par spectri, ochii lor mă urmăresc, în zâmbetele de recunoaștere, citesc mirare și bucurie, dar nici un glas de bun sosit nu se înalță, pentru că inamicul e la câțiva pași. Deasupra copacii își leagă brațele lor despuiate, desprinzând ultimele frunze pe capetele noastre. O brumă cenușie se târește prin pădure, plutind ca fumul în văzduh. Tăcere. Stropi de ploaie cad încet, ca lacrimi uriașe. Într'un colț ascuns, un foc mititel pâlpăie. O mână de soldați, schimbați din postul de veghe, își gătesc cina frugală. Mă furizez printre ei la adăpostul primitiv, și vorbim încetșor. Imprejur, de pe crengile uscate, peste creșetele noastre, curg picături grele de apă. Vorba bărbaților e ruptă. Totul pare un vis ciudat, straniu. Noaptea se lasă în pripă. Trebuie să plec. Mă scol și ascult un moment. Tăcerea e aproape tangibilă. Apoi, pe întuneric, pe când mă depărtez, o voce tânără, muiată în taină, îmi trimite din nou cunoscutul refren: „**Dumnezeu să te binecuvânteze că ai venit printre noi, să ajungi Regina tuturor Românilor.**

Sosi însă ziua când aproape nu se mai șoptea această dorință, urarea care ne încălzea speranța. Eram doară atât de umiliți, că flacăra credinței abia licărea încă, părănd uneori că se stinge... Dar, nu e niciodată mai întuneric decât înainte de zori, zice proverbul și zorile s'au revărsat deodată, cu bucuria lor fără seamăn. Noi cari până atunci dibuiam prin întuneric și suferisem peste măsură, puteam cu greu să suportăm lumina lor atât de vie cu ochii noștri plânși. Lumina și libertatea străluceau după visul nostru secular. Neamul era slobod. Hotarele urnite din loc, pe ruinele lor frații puteau să-și întindă mâna.

În mijlocul acestui răsărit, eu stăteam cu inima bătând tare, fiindu-mi frică să deschid ochii, să-mi dau seama de adevăr, de-un adevăr atât de minunat încât era aproape mai greu de îndurat decât toate zbuciumările trecute... **Regina tuturor Românilor...** Din toate părțile, cuvintele fermecate năzuiau spre mine, undele cari m'au urmărit stăruitor în vârtejul tuturor luptelor, cuvintele moștenite de zile de nădejde... **Regina tuturor Românilor!** Și lângă mine sta tovarășul meu de viață, acela care și-a jertfit inima pentru a vedea împlinit visul poporului său.

*Cu umilință, mână 'n mână, priveam această lumină orbitoare,
pe care Dumnezeu în bunătatea-i largă ne îngăduise s'o vedem.*

* * *

La Alba-Iulia.

Nume scump și neprețuit pentru orice român care-și cinstește neamul, nume care închide în sine înțelesul unirei, nădejdei și credinței.

*Înăuntru zidurilor cetăței om îngenunchiat, primind din voința poporului și din mâinile Regelui și al meu coroana făurită din aur ardelenesc, trimis de cei desrobiți prin jertfele noastre, coroana asemănată celor purtate de domnițele române de demult. Și când am îngenunchiat acolo, ca să se așeze povara simbolică pe capul meu plecat, povara care era semnul exterior al onoarei, acordat celei ce se învrednicise de ea, eu mă simțeam ca un soldat pe care Regele îl decorează pe câmpul de bătae. Mi se părea atunci că și murmurul tuturilor acelor glasuri dintre cari multe au tăcut pentru totdeauna, se mai ridică încă odată într'un cor de fantome, cuprinzând într'o adiere de binecuvântare târzii cuvintele care m'au întovărășit de-alungul războiului: **Regina tuturilor Românilor...***

La Alba Iulia, în cetatea unirei noastre naționale, dorința lor cea mare, nădejdea lor sfințită suna în amurg peste umbrele morței izbăvite și peste visul împlinit al tuturor. Iar când începură clopotele să strige cântarea de slavă, proclamând că cei dintâi Suverani ai României Mari au fost încoronați în cuprinsul vechei cetăți, în inima mea răsunau toate clopotele, pomenind amintirea celor cari își dăduseră viața pentru săvârșirea idealului. O rugăciune ferbinte am îndreptat atunci, cerând lui Dumnezeu ca răsunetul bucuriei noastre din această zi să poată ajunge până la dânșii prin umbra de pace și de odihnă în care sufletele lor s'au dus.

MARIA
REGINA ROMÂNIEI

